…НУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ! | 43-дахи жэлээ гарана

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

№ 43 (11029) | 1966 оной февралиин 20, воскресени | Сэн 2 мүнгэн

Советскэ Союзай Коммунис партиин Центральна Комитедэй Пленум тухай ИНФОРМАЦИОННО МЭДЭЭСЭЛ

1966 оной февралиин 19-дэ КПСС-эй Центральна Комитедэй Пленум болоо.

КПСС-эй ЦК-гай Пленум 1966—1970 онуудта СССР-эй арадай ажахые хүгжөөхэ табан жэлэй түсэб тушаа КПСС-эй XXIII съездын директивэнүүдэй проектые зүбшэн хэлсэбэ.

КПСС-эй ЦК-гай Пленум энэ асуудалаар СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ нүхэр А. Н. КОСЫГИНАЙ мэдээсэл шагнаһан байна.

Украинын компартиин ЦК-гай нэгэдэхи секретарь П. Е. ШЕЛЕСТ, Казахстанай компартиин ЦК-гай нэгэдэхи секретарь Д. А. Кунаев, КПСС-эй Московско горкомой нэгэдэхи секретарь Н. Г. ЕГОРЫЧЕВ, КПСС-эй Башкирай обкомой нэгэдэхи секретарь З. Н. НУРИЕВ, Белорусска ССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Т. Я. КИСЕЛЕВ, КПСС-эй Ленинградска горкомой нэгэдэхи секретарь Г. И. ПОПОВ, КПСС-эй Ростовско обкомой нэгэдэхи секретарь М. С. СОЛОМЕНЦЕВ гэгшэд үгэ хэлээ.

КПСС-эй ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь нүхэр Л. И. БРЕЖНЕВ Пленум дээрэ үгэ хэлэһэн байна.

Пленум зохихо тогтоолнуудые баталан абаба.

КПСС-эй ЦК-гай ПЛЕНУМЭЙ 1966 ОНОЙ ФЕВРАЛИИН 19-дэ БАТАЛАН АБАҺАН ТОГТООЛ

1966-1970 онуудта СССР-эй арадай ажахые хүгжөөхэ табан жэлэй түсэб тушаа КПСС-эй XXIII съездын директивэнүүдэй проект

1. 1966—1970 онуудта Советскэ Союзай арадай ажахые хүгжөөхэ табан жэлэй түсэб тушаа КПСС-эй XXIII съездын директивэнүүдэй проектые һайшааха.

2. «1966—1970 онуудта СССР-эй арадай ажахые хүгжөөхэ табан жэлэй түсэб тушаа КПСС-эй XXIII съездын директивэнүүд» тухай КПСС-эй ЦК-гай проектые хэблэлдэ толилхо.

3. «1966—1970 онуудта СССР-эй арадай ажахые хүгжөөхэ тушаа КПСС-эй XXIII съездын директивэнүүд» тухай КПСС-эй ЦК-гай проектые партийна организацинуудта, ажалшадай суглаанууд дээрэ, хэблэлдэ зүбшэн хэлсэлгэ үнгэргэхэ.

ТРАКТОРНА БРИГАДА — ГАЗАРАЙ, ТЕХНИКЫН ЭЗЭН

БАЯН дэлгэр Буряад оронноймнай колхоз, совхозуудта элдэб орёо нарин, хүсэ ехэтэй оньһон машина техникэ жэл ерэхэ бүри улам олон боложо байна. Гансахан һүүлэй гурбан жэлдэ республика доторнай 1000 гаран гусеничнэ, 1600 колесно тракторнууд, мянга һайса гаран шэнэ комбайнууд нэмэжэ абтаа.

Эдэ бүхы трактор, машина болон оньһон техникые эрхимээр шудалжа, тэдэнээ бүтээсэ ехэтэйгээр, дүүрэн хүсэндэнь ашагладаг мэргэжэл шадабаритай, дүй дүршэлтэй механизаторнуудшье ажахынуудтамнай олон. Жэшээлхэдэ, Зэдын аймагай XX партсъездын нэрэмжэтэ колхозой тракторист Д. Дондоков нёдондо «МТЗ-5» трактораар 1233 га зөөлэн хахалалга хээ. Мүн энэ колхозой комбайнер Ж. Раднаев үнгэрэгшэ намар гансаараа 995 га таряа хадажа, хуряажа, зургаа мянга шахуу центнер ороохо сохижо абаа. Бэшүүрэй аймагай Дзержинскиин нэрэмжэтэ совхозой тракторист А. Дульянинов «ДТ-54» трактораар хоёр мянга гаран га зөөлэн хахалалга хэһэн. Имэ һайн үрэ дүн түйлададаг алтан гарта, ажалша бэрхэ механизаторнууд колхоз, совхоз бүхэндэ бии.

Хэды тиимэ байбашье, зарим нэгэн хүнүүдэйнгээ түйлаһан амжалтаар һанаагаа амаржа, энээндэ бии байһан горитой дутагдалнуудые обёоронгүй үнгэрхын аргагүй. Мүнөө колхоз, совхозуудта элдэб янзын машина техникэ улам олошоржо, ажал хүдэлмэрине һайса оньһожоруулха, эдеэ хоолой зүйл элбэгээр, гаргаша багатайгаар абаха айхабтар ехэ арга боломжын байбашье, тэрэнь үшөөл һанаһанда хүрэмэ һайнаар хэрэглэгдэнэгүй. Жэшээлхэдэ, 1959 ондо республика дотор нэгэ трактораар жэл соо 467 га зөөлэн хахалалга хэгдэһэн байбал, харин нёдондо трактор бүхэнөөр оройдоол 384 га хэгдээ. Мүн тракторай халаан бүхэнэй ажалай бүтээсэ ехээр доошоо ороо.

Яахадаа имэ байдал тохёолдоо гээшэб? Али трактор, машина дан олошороод, тэдэнэй хэхэ ажалынь бага болоо гээшэ гү? Үгы, тиимэ бэшэ. Теэд олонхи ажахынуудта жэлһээ жэлдэ трактор дутана гээд. сэбэр паар хахалха, намарай паар бэлдэхэһээ эхилээд шухала хүдэлмэринүүд хаһа болзор соогоо хэгдэнэгүй ха юм.

Хэнэйшье мэдэһээр механизатор гээшэмнай хүдөө нютагта шиидхэхы хүсэн болоно. Теэд тэдэндэ анхарал багаар табигдажа, ажалыень зүбөөр эмхидхэхэ, машина техникыень һайнаар ашаглуулха хэрэгтэ өөдэтэй оролдолго таргагдадаггүй дээрэһээ механизаторнуудай үүргэ, харюусалга, ажалайньшье журам һуладаа. Мүнөө олонхи ажахынуудта олзо багатай болоо гээд зарим механизаторнууд ондоо хүдэлмэридэ орохые оролдоно. Хаа хаанагүй урдань байһан бэеэ даанхай тусхай тракторна бригаданууд һүүлэй үедэ үгы болгогдожо, бүхы техникэнь комплексно бригадануудта гү, али олон һалбаритай отделенинүүдтэ тараагдашанхай. Тиимэһээ аяар хори-гушан трактор болон машина зэбсэгтэй, хажуугаарнь хэдэн зуу, мянган малтай бригадын бригадир гү, али отделениие эрхилэгшэ тэды олон механизаторнуудай ажалые наринаар хинан хаража, техническэ талаһаань зүбөөр хүтэлбэрилжэ яашье шадахагүй байна. Эгээл энээн дээрэһээ трактор, машинада техническэ харууһа, заһабари хаһа сагтаа һайнаар хэгдэнэгүй, гарһаа гаратараа ябуулагдана ха юм. Үнгэрхэдөө ёһотой хиналтагүй дээрэһээнь зарим һэшхэлгүйшүүл трактор, машинаяа өөрынгөө хубиин ажалда хэрэглэхэ, үлүү булуу ябадал гаргажа, техникээ сагһаань урид эбдэхэшье ушар үсөөн бэшэ. Мүн энээнһээ уламжалан таряалангай ургаса дээшэлүүлхэ хэрэгтэ һаад ушаруулагдана.

Тээсгэн болоһон республикын механизаторнуудай зүблөөн дээрэ энэ бүхы дутуу дундануудые усадхаха, машина техникэ зүбөөр ашаглаха тухай үргэн хөөрэлдөөн болоо. Нэн түрүүн бэеэ дааһан тусхай тракторна бригадануудые дахин бии болгохо гэжэ хэлсээ. Тэдэ бригаданууд урдань МТС байхынхидал эдлирхүү аад, өөрын онсо илгаатай, газар таряаландаа ёһотой эзэн, ажахын тоосоондо ороһон, тусхай бэеэ дааһан бригада байха болоно. Тиихэдээ тэдэ бригаданууд хэтэрмэ томо бэшэ, хүтэлбэрилхы талаар гар сооxоно соморхон, оройдоол 8—10 трактортай байха ёһотой гэжэ хүнүүд дурадхаа. Мүн тэдэнэй ажалай эмхидхэл шэнэ гуримаар табигдаһан, машина техникээ нарин нягтаар харууһалха, заһабарилха бүхы арга боломжотой байха зэргэтэй. Илангаяа механизаторнууд һайнаар ажаллаһанайнгаа зэргээр урмашуулагдаха, бүхы юумэндээ бодото эзэн ёһоор хандаха, харюусалгатай хүнүүд байха.

Энэ талаар һайн жэшээ боломоор тракторна бригаданууд республика соомнай бии. Зэдын аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхоздо Е. Бутаковой, мүн тэндэхи XX партсъездын нэрэмжэтэ колхоздо В. Каленовой, Мухар-Шэбэрэй аймагай «Коммунизм» колхоздо П. Челночковой даадаг бригаданууд бүхы ажалаараа ходо һайн үрэ дүн түйлана.

Загарайн аймагай XXI партсъездын нэрэмжэтэ колхоздо ажахын тоосоондо ороһон бэеэ даанхай тусхай тракторна тарян ажалай гурбан бригада бии юм. Тэдэнэй нэгые бэрхэ механизатор Н. Васильев хүтэлбэрилдэг. Тус бригада нёдондо ган гасуур, орёо бэрхэтэй уларилтай жэл байбашье һаань, ажалаа зүбөөр эмхидхэжэ, агротехникэ һайнаар сахин, га бүриһөө 13,5 центнер таряа хуряагаа. Бүхы хүдэлмэриингөө түсэб дүүргэһэн. Эндэ абтаһан ороohоной өөрынь үнэ сэн түсэбэй ёһоор 6 түхэриг байха аад, 4 түхэригтэ болоо. Харин тэрэ таряагаа гүрэндэ худалдахадань центнерэй 12 түхэригтэ хүрөө. Тиигэжэ тус бригада жэл соо 107 мянган түхэригэй олзо оруулаа. Тоһо, түлишэ, заһабарилгын хэрэгсэл болон мүнгэ зөөришье алмаа.

Бригадань соморхон юм. Оройдоол арбан трактортай, тэрэ тоодонь 6 гусеничнэ, 4 колесно трактор, табан комбайнтай 17 механизатор ажалладаг. Эдэнэр олон мэргэжэлтэй. комбайн, трактор — хамаагүй алинииеньшье жолоодожо шадаха зон. Тиимэһээ хэрэгтэй болоо һаань, бэе бэеэ һэлгэхэ байна. Бригадада тусхай газар даалгажа үгтэнхэй. Тэндэһээ хэды шэнээн ургаса абахаб, хэды шэнээн гаргаша хэгдэхэб, ямар олзо доход оруулхаб, ажалайнь түлөөһэн ямар байхаб гэжэ тодо нарин түсэб, даабари табижа үгтэнэ. Тэрэнэйнь дүн квартал бүхэндэ согсологдоно, али бүхы хүдэлмэриинь тоо бүридхэл топ наринаар хэгдэнэ.

Нэгэ үгөөр хэлэбэл, тусхай тракторна бригадануудые эмхидхэхэ гээшэ алишье талаараа һайн гэжэ энэ дүршэл гэршэлнэ. Тиигэбэшье тиимэ бригадануудые хаа хаанагүй нэгэ хэбээр, хуу адляар эмхидхэхэ бэшэ юм ааб даа. Нютаг нютагай эрхэ байдалые һайн харалсажа, энээниие топ боломжотой зүбөөр шиидхэхэ хэрэгтэй. Трактор, машинын паркын ажал хүдэлмэри эрид һайжаруулха тушаа КПСС-эй обком, Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Совет һаяхан тогтоол абажа, колхоз, совхозуудта тусхай тракторна бригадануудые эмхидхэхэ хэмжээнүүдые хараалаа.

Гэхэтэй хамта олонхи аймагуудта энээн тухай хооһон хөөрэлдөөнһөө ондоо, бодото хүдэлмэри үшөөл хэгдээгүй байна. Хабарай тарилгын хадуун хаһа тиимэшье холо бэшэ болоо. КПСС-эй XXIII съездые ажалай амжалтаар угтахын түлөө хүн бүхэнэй тэмсэжэ байһан энэ үедэ бүхы техникээ эрхимээр заһабарилжа, тарилгадаа түгэс бэлдээд, эмхидхэлэйнгээ хүдэлмэри эрид хубилгажа, шэнэ гуримаар, шэнэ хүсэтэйгөөр ажаллаха зорилго табигдана. Мүнөө жэлнай газар таряалангай культура эрид дээшэлүүлхэ, машина техникэ ашаг ехэтэйгээр хүдэлгэжэ, ороohо таряа болон бусад продуктнуудые элбэгээр үйлэдбэрилхэ арга боломжо нээжэ үгэһэн жэл болог лэ.

ДЭЛИСЭТЭЙНҮҮД

…рнин XXIII съездын хүндэ… жагсаһан Торийн совхозой …лад һайн амжалтатай. …аяа совхозой һаалишад энэ … эрхим дүн түйлана. Эндэ… һаалишад Сэлэнгын аймагай …лад Надежда Тадвашкина, …лис Ажалай Герой Цыжиг Жалсанова гэгшэдэй үүсхэлгэй танилсаад байхадаа, үнеэн бүриһөө һү ехээр һаажа абахын түлөө хоорондоо социалис мүрысөө дэлгэрүүлэнхэй. Совхозой хоёрдохи отделениин һаалишад үнгэрһэн январь һарада 272 центнер һү гүрэндэ тушаажа, хараалагдаһан түсэбһөө гадуур 32 центнер һү тушааһан болоно. Эндэ һаалишад Ирасковья Помотова, Евдокия Анисимова, Александра Ивановна Тугаринова, Александра Гавриловна Тугаринова гэгшэд тус тустаа 24—26-гаад центнер һү һаажа гараһан байна.

Тэрэшэлэн Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой Булагай гүүртын һаалишад үнгэрһэн январь һарада гэмгүй һайнаар ажаллажа, дунда зэргээр үнеэн бүриһөө 140-өөд литр һү һааһан байна.

В. КЛОЧИХИН.

Зэдэ.

Хүдөөдэ хилээмэ наймаалгые һайжаруулха

…дөө нютагуудта хилээмэ наймаа… горитой дутагдалнуудай …һаниинь шалгалтын үедэ … Эд хэрэглэгшэдэй коопера… …лэ хэдэн организацинуудта имэ шалгалтануудые Центросоюз, Роспотребсоюз болон түрэнэй худалдаа наймаанай инспекци үнгэргэһэн байгаа.

Хүдөө нютагуудта хилээмэ наймаалгые һайжаруулха тухай асуудал Роспотребсоюзай правлениин заседани дээрэ зүбшэн хэлсэгдээ. Пензенскэ, Калининска, Липецкэ, Смоленскэ, Свердловско, Челябинска, бусад зарим областьнуудай, Ставропольско, Хабаровска хизаарнуудай, Чувашай АССР-эй кооператорнуудай хилээмэ баригын технологиие һайжаруулхань шухала гэжэ заседани дээрэ тэмдэглэгдээ.

Олон түхэл янзын хилээмэ барижа гаргадаг болохыень Райпотребсоюзуудай болон хэрэглэгшэдэй бүлгэмүүдэй правленинүүдтэ дурадхагдаа. Нэгэ хэбээр баригдаһан хилээмэ худалдалга илангаяа үргэдхэгдэхэ ёһотой.

Энэ талаар Ленинградска, Тамбовско, Орловско, Рязаньска, Курска областьнуудай, Татарай, Удмуртын, Мордвагай АССР-нүүдэй кооператорнууд олон юумэ хэхэ зэргэтэй. Хүн зоной дунда гүйсэтэй баранкануудые бүри элбэгээр гаргадаг болохо гэжэ тэдэндэ дурадхагдаа.

(ТАСС-ай корр.).

…ЛИИ БАРИСААНАЙ ДОГОВОР

… барисаан, харилсаа хол… харилсан туһалалсалга ту… договорой баталагдаһаар 18 …ойтой дашарамдуулан, …й ЦК-гай Нэгэдэхи секре… Л. И. Брежнев, СССР-эй …о Соведэй Президиумэй …шэ Н. В. Подгорный бо… СССР-эй Министрнүүдэй Со… Түрүүлэгшэ А. Н. Косыгинда … Хүдэлмэришэнэй социа… …тиин ЦК-гай Нэгэдэхи …ь Янош Кадарай, Венг… Арадай Республикын Пре… …й Түрүүлэгшэ Иштван …олон Венгриин хүдэлмэри… …ашанай Революционно …ьствын түрүүлэгшэ Дьюл … гэгшэдэй эльгээһэн те… … соо иигэжэ хэлэгдэнэ: …етарска интернационализ… …йн һайхан үзэл суртаалые …н, аха дүүгэй харилсаа …й гол ёһонуудта үндэһэл… договор хадаа манай түй… …дай, манай ороной аюул… …дaлые хангаха ябадалай … нухэсэл болохоһоо гадна, арадуудай хоорондохи ха… …саа гүнзэгырүүлгэдэ, со… …хани нэгэдэлэй жагсаа… …гадхалгада ниилээд ехээр … Хоёр ороной арадай …һада таарууттаар венгер бо… …ет арадуудай аха дүүгэй барисаан, харилсаа холбоон … тудам хүгжэн бэхижэ… …э ойтой дашарамдуулан …юхалантайгаар тэмдэглэ…

…гөө шалгарһан ленинскэ … партиин хүтэлбэреэр …мын замаар найдамтай… …шажа ябаһан совет арадта … байгуулалтын, культура … наукын бүхы һалбаринууд… …анхи гайхамшаг илалта… … түйлахыень хүсэнэбди».

…СССР-эй Верховно …едэй Президиумдэ

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: „Республикын эрхим хонишоной“ хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэһэн Баргажанай XXII партийна съездын нэрэмжэтэ колхозой ахалагша хонишон Радна Табханаевич Гармаев хонидоо эдеэлүүлжэ ябана. Энэ хүн тухай материал 2—3-дахи хуудаһануудта уншагты.

ХОРИН ХОЁР ЖЭЛ ООО

Хорин хоёр жэл соо трактористаар хүдэлһэн Норбо-Доржи Раднаев Охин-Булагай совхозой эрхим механизаторнуудай нэгэн. Тэрэ хадаа өөрынгөө тракторые нарин нягтаар барижа байдаг. Тиимэһээ хэзээдэ, ямаршье хүдэлмэридэ ябахадаа һаатабаригүйгөөр ажалладаг байна. Ямар даабари үгтэхэб, хододоо бэлэн байжа, заатагүй дүүргэдэг заншалтай.

Мүнөө нүхэр Раднаев трактораа хамагай түрүүндэ заһажа дүүргээд, нүхэдтөө туһалжа байнхай.

Г. АШИРОВ.

Бэшүүр.

МҮЛЬҺЭН ДОРОҺОО...

Мүльһэн дороһоо загаһа барилга түлэг дундаа. Баргажанай «Путь Ленина» гэжэ загаһа барилгын колхозой нүхэр Кирпичевой даадаг бригада олзо ехэтэйгээр ажаллана. Энэ бригада загаһа бариха кварталайнгаа түсэб болзорһоонь урид дүүргэбэ. Тиигэжэ 191 центнер загаһа гүрэндөө тушааһан байна. Бригадын гэшүүд залуу загаһашад В. Сорокин, В. Кожевников, С. Кирпичев болон бусад һайнаар ажаллана.

КПСС-эй XXIII съездын хүндэлэлдэ дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ оролсоһон энэ бригада түсэбһөө гадуур 50 центнер загаһа бариха уялгатайгаар ажаллажа байна.

Н. САНДАНОВА.

САБШАЛАН—МАНАЙ БАЯЛИГ

ТЕХНОЛОГИЧЕСКА КАРТА ХЭРЭГТЭЙ

Сабшалан һайжаруулха, үбһэ ногооной баян ургаса абадаг болохо тушаа республикымнай урданай суута луговод нүхэр Батышев тодорхойгоор бэшэһэн, һайн үүсхэл гаргаһан байна. Энээниень гансал луговодууд дэмжэнэ бэшэ, харин ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд, эрдэмтэд үнэн зүрхэнһөө һайшаана. Газетэнүүдэй хуудаһануудые хаража байхада, олон хүнүүд — луговодууд, агрономууд өөһэдынгөө һанамжа, дурадхалнуудые оруулна.

Сабшалан ямар ашагтайб, туһатайб гэжэ мүнөө һайса хэлсэгдэжэл байна. Энэнь һайшаалтай. Тиимэшье һаань, сабшалан тухай нэгэ ондоо асуудал: колхоз, совхозуудай мэргэжэлтэдэй ябуулха хүдэлмэри тухай асуудал хэлсэгдэхээр. Сабшалан һайжаруулха хүдэлмэриин ябуулагдажа байхада, илангаяа агрономууд ехэхэн хүдэлмэри хэхэ болоно. Мүн газар уһалха талаар мелиораторнууд ехэ үүргэ дүүргэхэ бшуу. Мүнөө үедэ республикымнай бүхы сабшалангай дүрбэнэй нэгэ хуби гансал уһалууриин системэнүүдһээ уһалагдаха аргатай байна. Тиихэдэ луговодуудай ажалда оньһон техникэ олон хэрэгтэй болохо ха юм. Сабшалан һайжаруулха, үргэдхэхэ хүдэлмэри тусхай машинын хүсөөр бүтээгдэхэ, энээндэ инженерно-техническэ мэргэжэлтэд хабаадажа, элдэб түхеэрэлгэнүүдые уралан нарижуулалсаха болонол. Энээнтэй хамта колхоз, совхозуудай зоотехнигүүд сабшалангай үбһэ ногооной баян ургаса абалгада һайса туһалха зэргэтэй.

Мүнөө үедэ ямар гол зорилго табигданаб? Сабшалан дээрэ хэгдэхэ хүдэлмэриие жэлэй дүрбэн сагта ябуулха ёһотойбди гэжэ түрүү луговодуудай хэлэдэг зүб. Энээниие дэмжэхээр. Тусхайлан хэлэбэл, үбэлэй үедэ, хабартаа, зунай сагта хэгдэхэ хүдэлмэри саг сагаараа түсэблэгдэжэ байха болоно бшуу. Энээнтэй хамта, колхоз, совхозууд бүхэндэ **технологическа картанууд хэрэглэгдэхэнь бшуу. Тэрээндэ сабшалан һайжаруулха талаар хэгдэхэ бүхы хүдэлмэри, мүн ямар ургаса абтаһаниинь булта тодорхойлон бэшэгдэхэ, энээн дээрэһээ саашадаа хэгдэхэ хүдэлмэринь харагдаха юм.** Имэ технологическа картануудые республика доторнай бусад ажахынууд хэрэглэһэн. Жэшээлхэдэ, Хорин аймагай Үдын совхоздо энэ карта хэрэглэгдэжэ туршагдаа. Нёдондо республика дотороо үүсхэл гаргаһан нүхэр Ендыповэй звено имэ картада хамаг хүдэлмэреэ тэмдэглэжэ ажалаа ябуулаад, аша туһа ехэтэй байһаниинь мэдэрһэн. Нёдондо ган гасууртай жэлэй байбашье, 63 гектар сабшалан дээрэһээ га бүриин 11,6 центнер үбһэ хуряаһан байха юм.

Сабшалан һайжаруулха хүдэлмэридэ технологическа карта ямараар хэрэглэгдэнэб?

Энэ талыень хараябди. Технологическа карта гээшэмнай сабшалан дээрэ хэгдэхэ хүдэлмэриие али али талаһаань бодолсожо зохёогдоһон түсэб — дансань гээшэ. Сабшалангай участок бүхэндэ ямар ажал хэгдэхэ, хэр ехэ хүдэлмэри ябуулагдаха, ямар болзорто үнгэргэгдэхэ, ямар техникэ хэрэглэгдэхэ тухай эндэ элеэр бэшэгдэдэг гуримтай. Тиимэһээ энэ карта сабшалангые үбһэ ногоо элбэгтэй болгохын, эрдэм наукын түрүү аргануудые үргэнөөр хэрэглэхын тулада баригдаха байна. Технологическа картануудые барижа байһан ажахынууд тэрэнээ хүсэд һайнаар хэрэглэнгүй, миил юрын саарһан болгожорхёогүй һаань һайн. Энэ хэрэгые ганса агрономууд ударидаха бэшэ, харин сабшалан дээрэ хүдэлмэри ябуулдаг хүнүүдынь — луговодууд, механизаторнууд тэмдэглэлсэхэ уялгатай.

Технологическа картада нэн түрүүн звено, отряд, бригада, фермэнүүдтэ хараалагдаһан түсэб ородог. Тэрээндэ хүрьһэ шоройгоор, ургасаараа илгаатай участогууд, мүн шугы бургааһанда даргадажа байһан участогууд аминдаа ондо ондоо картада тэмдэглэгдэдэг юм. Тиигэхэдэ ямар юумэ анхаралда абтахаб гэбэл: газарайнь нэрэ болон хэмжээн, уһалагдадаг талань, һүүлэй үедэ абтажа байһан ургасань, тэндэһээ мүнөө хэды шэнээн ургаса абтахаар хараалагдаһаниинь — эдэ бүгэдэ тусгаар хүсэнэгүүд соо тэмдэглэгдэхэ ушартай. Энээнэй хажуугаар участок бүхэндэ ямар үедэ, хэды болотор мал оруулжа бэлшээгдэхэ гуримые тодорхойлхо шухала. Энэ ушарта илангаяа үтэг шэбхэ гаргаһан сабшалан дээрэ хабартаа мал оруулангүй байлгахые харалсаха бологдоно. Хэрбээ бэлшээриин газарай бага байгаа һаань, тиимэ сабшалан дээрэ майн 10—15 болотор мал адуулаад, саашадаа гаргахада болоно. Сабшалан дээрэ мал байлгаха гуримые наринаар сахижа шадаһан ажахынууд үбһэ ногооной ургасые ниилээд дээшэлүүлхэ аргатай. Илангаяа үтэг шэбхэ гаргаһан участогта мал оруулангүй байлгахада, гектар бүриһөө 5—6 центнерээр ехэ ногоо абажа болодог юм. Энээниие түрүү луговодуудай дүршэл харуулна.

Сабшалан үтэгжүүлхэ гурим технологическа карта соо ямараар харуулагдаха ёһотойб? Энэ асуудал дээрэ тогтоёбди. Уһалагдадаг газарые тусгаар схемэ болгон харуулха хэрэгтэй. Ямар участогуудта хэды шэнээн хэмжээнэй, ямар зүйлэй үтэгжүүлгын хэрэглэгдэхэ байһаниинь жэл бүри тэрээн соо бэшэгдэнэ. Манай республикын эрхэ байдалда түрүүшүүлэй болон научна эмхинүүдэй тодорхойлһониие хараада абахада 4—6 жэл болоод лэ сабшалан дээрэ нэгэ дахин наг шэбхэ гаргажа байхада таарууу гэгдэнэ. Тиимэһээ энээнтэй зохилдуулан технологическа картада хэды үе болоод, ямар участок үтэгжүүлэгдэхэ байһаниие тэмдэглэжэ байхань, гектар бүридэ хэды хэмжээ…

(Түгэсхэлынь 2-дохи нюурта).

Вера Дугарова Валентина Дашиева хоёр Хэжэнгын совхозой (Хори) Бахлайтын hаалиин фермэдэ ажалладаг. Эбтэй эетэй эдэ хоёр хани басагадай ажал хэрэгынь абьяаетай. Даалгагдаhан үнеэн бүриhөө үдэрэй хахад пүүдhээ доошо бэшэ hү hаана. Зураг дээрэ (зүүн гарhаа): Вера Дугарова, Валентина Дашиева.

Ф. СОРОКИНОЙ фото.

КОММУНИСТ ТУХАЙ ХӨӨРӨӨН

ХОНИН hУРЭГ

БАРГАЖАН голые үгсэн нэмжыhэн Хунтэйн үргэн тала. Нютагай хүн бүхэн балшар ябаhаа хойшо Хунтэйн тэhэн үгэ оло дахин дууланhан, тиишэ ошоhоншье байха. Баян үргэн тала даа! Баргажан нютагай ажалшад энэ нютагаа нюдэнэй сэсэгы мэтэ hанажа, омогорхожо ябадаг юм. Үрэжэлтэ энэ талада бидэнэй элинсэг хулинсагуудhаа эхилээд, мүнөөшье болотор эдэжэ зон арбай таряагаа ургуулжа, амбаар дүүрэн бэлэгтэй hуудаг. Энэ таладаманай гансашье таряа ургуулаад, хуряажа абаад байдаг бэшэ юм. Жэлэй дүүрэн сагта эндэ ниитын hүрэг мал hэргээгээ хүшүүран бэлшөөжэ ябадаг болонхой.

Ажалша бэрхэ арад зоной баялаг болоhон малаа үсхэн олошоруулжа, эрхим амжалтатайгаар ударжа байhан хүнүүд энэ нютагтаманай олон. Тэдэнэй нэгэн—үнгэргэhэн жэлдэ 100 эхэ хонинhоо 96 хурьга абажа түлжүүлhэн, «Республикын эрхим хонишон» гэhэн үндэр нэрэ хайрада хүртэhэн Радна Табханаевич Гармаев болоно.

...1946 он. Хэнэйшье мэдэhэр, дайнай hүүлээрхи жэлнүүдтэ колхозой алишье ажалда хүдэлмэришэ гарай хэрэгтэй болоод байhан үе. Радна Табханаевич сэрэгэй албанhаа ерэhэн түрүүшынгээ жэлдэ хонишодой бригадада хүдэлхөөр эльгээгдээ бэлэй.

— Тэрэ гэhэнhээ хойшо хонин ажал дээрэ мүнөө хүрэтэр хүдэлжэ байна. Тиихэдэ эхэ хонидой отарада 1959 онhоо хойшо хүдэлмэрилжэ байгаана—гээд, нүхэр Гармаев дарууханаар хөөрэнэ.

Арбан гурбан жэлэй туршада залуу хони хаража ябахадаа, зун, намарай үедэ эдэнэрэй hайн бэлшээридэ адуулжа, жэл бүхэндэ эрхим hайн шэгнүүртэй хурьга түрүүлжэ шадааг hэн. Тиигэжэ жэл бүри ниитынгээ жасада ехэ олзо оруулжа шададаг болоhон юм. Ажал гэхэдэ эсэхэ сусахые мэдэнгүйгөөр хүдэлдэг, шадамар бэрхэ энэ хонишоной түйлаhан амжалтыень колхозой правлени, партиин организаци жэл бүхэндэ үндэрөөр сэгнэжэ, шагналаар баясхаланда хүргэжэ байдаг.

1959 он. Илангаяа энэ жэлдэ шэнэ түрэхэ хонидой отарые бүридүүлжэ, дуршалтай хонишод хэрэгтэй болобо. Зүгөөр колхозой правлени Радна Табханаевичые энэ хонидой отарада эрхилхэ дурагүй байгаа юм.

Радна Табханаевич өөрынгөө харуулhалжа байhан түлгэ хонид сооhоо шэнэ отарын эмхидхэгдэхэдэнь, өөртэнь ехэ таагүй шэнги байба. Ушарынь хэлэхэдэ, тэдэниие адуулха, харууhалха хүн үшөө олдоогүй байгаа бшуу. Өөрынгөө адуулжа ябаhан малайнгаа хэды хоногто эзэгүй орхигдохыень мэдэhэн Гармаев тэдэнээ хайрлахадаа, «эдэнээ намда даалтыт!» гэжэ бригадирта хандаа hэн.

— Хари, ехэл зүб хэлэбэт. Зүгөөр энэ эрэ түлгэнүүдые хэндэ даалгаха гээшэбиди. Бэрхэ хүн хэрэгтэй. Эдэ түлгэнүүдые таhа таргалуулаад, гүрэндэ тушаабалнай хэды ехэ олзо колхозойнгоо оруулхадаа гээшэб. Үгы ха даа...—гээд бригадирынь толгойгоо hэжэрэсэгээн хаяюусаба.

«Энэшни намда даалгахагүй гээ гү? Теэд хэндэ даалгахань ба?» гэжэ Радна Табханаевич hанаата болон, нютагайнгаа залуушуул, ажалша бэрхэ, hайн хүнүүдые хүргэдэ даран тооложо хэлэхэнэй удаа, байса өөрөө даажа абаха юм гэжэ бодобо. Энээн тухайгаа hамгандаа хэлэжэ, хөөрэжэ үгэбэ.

—Юу хэлээ гээшэбши. Няхалхай нойтон хурьгадаар яаха гээшэб. Түлгэ, эрьенүүдээ эрьеэд ябаhаншни болоо,—гэжэ байха hамгаяниинь гани гай болошобо ха...

...Үглөөдэрынь илгагдаhан хонидынь үдэ болотор хашаа соо хаалгаатай зандаа байба. Тэсэжэ ядахадаа тэдэнээ гаргажа, гол руу—хужар, эдисэаршье элбэг газар тээшэ туужархиба. Сүүдхэ шахуу улаан хооhоор байhан хонид мааралдаhаар хүшууран, гол тээшээ гүйлдэжэ, харайлдажа ябашаба. hүүл тээнь өөрынгөө түлгэнүүдые эрьежэ ерээд, гартаа орожо, хоёр-гурбан аяга сай яаралтайгаар ообосогоогоод, гартаа хиндаа юушье хэлэнгүйгөөр—зүгhөө хойшоо дадам харгыгаар тооно буушулан харайлгашаба.

ҮБГЭНЭЙНГӨӨ сухалтайшаг аалмуушье дуугарангүй морилhон мордохыень хаража байhан Цэцэг Базаровна: «Энэмни хайшаа харайлгаба гээшэб? Тэрэ үдэшэ хөөрэhэшээ бүтээхэр колхозой правлени ошохонь гээшэ гү? Байза, ёhоор хэлэхэ, ойлгуулхаяа яана гээшэб даа. Колхозой түрүүлэгшэ зүүн тээ—полевой стан дээрэ ерээ байна гэлсээ hэн. Гүрэн тухайгаа гэлсэгшэдэл. Ябаhаар, Улзаха, Улюкчиканаар дэмы хооhоор харайлгаад ерэхэнь ха» гэжэ Цэцэг hанаата болоод байтараа, хонид тээшэ нюдөө табиха юм болгою гэжэ бодоод, гэр тээшэ гарашаба. Абалаар баруун урагшаа харахадань, хонидынь ехэл таруугаар, намарай ногооной шэмэтэйе бэдэрэн бэлшөөжэ байна. Тиигэжэ байтараа зүүн урагшаа шэртэхэдэнь — баhал хонид! Энэмнай юуш болоожо байна гээшэб? Эдэ хонид хаанаhаа ерэхэ ёhотой юм бэлэй. Дута наашаашье хонидой отара үгы юм хамнай» гээд гансаараа губэд-шэбэд гэнэ.

«Ай хөөрхы. Юугээ бодоно гээшэбиб. Хонидыемнай үсэгэлдэр хоёр отара болгоо бэшэ hэн гү? Баhашье тархи, тархи байнаш даа» гэжэ бэеэ зэмэлнэ.

...Хонид, хонид! Нээрээшье колхозой баялигуудай нэгэ ябаhан hураг даа. Эдэниинэй намарай тунга ногооной hай хаажа, таргалуулжа абаагүй шэмэрүүн хүйтэн үбэл, хүтэн бай үедэ тухашаруха, зобохо сэ даг ха юм. Тиимэ юумэнэй тол гүйн тула шадажал бэлшөөж лууряа хэрэглэхэ ушар шуу.

«Энэнэйнгээ шэнэ отара болоо hаань, бинь хурьгашаа хо бэлэйб. Юун гэлдэжэ ерэх шэб. Хашаа хорёошье гэхэ лолон юумэнь үгы. Юрэдөө болоошо ааб» гэжэ мэтэ ол болонхуу Цэцэг Базаровна зобоно...

1960 ОНОЙ январь hарын ма хүйтэн үдэрнүүд түл абалгын хаhа орожо е на Табханаевич түрүүшын абаха болоhондо аргагүй хүхюун ябадаг болоhон ниинь—Цэцэг Базаровна хурь гаа байха хаамаг хаалтаа бэлдэжэ, сагаадажа, түгэс ба гоhон. Юрэдөө, ээрүү хүнэй шээр болоо hаа, хүнэй байш маагүй, ябсан тэг гэмэ гоё болгодоhон байгаа.

Түл абалгашье түлэг дүнзэ жо, эдэ хоёрнай hахы hалаг. сүлөө забдагүйгөөр, түрэхэ сособой сахижа байгаад.

Хэжэнгын совхозой

парторганизацида

ТҮРҮҮ ХОНИШОН ПАРТИДА АБТАБА

Аймагай түрүү хонишон Гамиля Гарифуллина үнгэрhэн жэлдэ 100 эхэ хонид бүхэнhөө 100 хурьга түлжүүлээ, толгой бүринь 22 килограмм шэгнүүртэй болгожо, тэдэнээ эхэhээнь таhалаа hэн. Хонин бүриhөө 2,9 килограмм ноохо хайшалаа.

Тээсгэн эрхим хонишон Гарифуллина Гамиля Гарифуллиевна КПСС-эй райкомой бюро дээрэ нэгэн дуугаар партиин гэшүүндэ кандидат болгон абтаа.

Мүнөө жэлдэ энэ хонишон 100 эхэ хонин бүхэнhөө 100 хурьга абаха, толгой бүриhөөнь 3 килограмм ноохо хайшалха гэhэн социалис уялга абанхай, совхозойнгоо түрүү хонишон Шойен Намжиловтай мүрысэн ажаллана.

Партиин гэшүүндэ кандидат Г. Г. Гарифуллина hүүлэй мэлээгээр 421 эхэ хонидhоо 326 хурьга гэхэ гү, али 100 хонид бүриhөө 77 хурьга абаад байна. Хурьгад огто гарзагүй.

Г. Гарифуллина өөрынгөө политическэ эрдэм дээшэлүүлхэ зорилгоор мүнөө политическэ эхин hургуулида hурадаг. Тэрэ коммунис ажалай ударник юм.

ХАМТЫН СУГЛААН

hаяхан совхозой партийна организациин бүхы коммунистнүүдай хамтын суглаан эндэ болобо. Эндэ Улзытын, Шанаагай, Ушхайтын болон Доодо Худанай 110 гаран коммунистнууд, малшад, механизаторнууд суглаарбад.

Энэ суглаан дээрэ «1965 оной ажахын дүнгүүд ба мүнөө жэлдэ бэелүүлхэ зорилгонууд» гэhэн асуудалаар парткомой секретарь нүхэр Г-Б. Сангадиев элидхэл хэбэ.

Болохоёо байhан КПСС-эй XXIII съездын хүндэлэлдэ дэлгэрhэн социалис мүрысөөнэй эршэ улам хүсэтэйгөөр, үргэн дэлисэтэйгээр эмхидхэжэ, гүрэндэ hү, мяха худалдаха нэгэдэхи кварталай түсэб съездын нээгдэхэ үдэр дүүргэжэ, түрэл партиингаа ехэ дээдэ хуралые ажалай эрхим бэлэгээр угтаха гэhэн шиидхэбэри коммунистнууд баталан абаба.

Ж. БАДМАЕВ.

Хоринн аймаг.

Байрын гэрнүүдые баридаг Улаан-Үдын комбинадта шэнэ цехэй ашаглалгада үгтэhэнэй hүүлээр ажалай бүтээсэ эрид дээшэлээ. Урдань эндэ бетоноор хэгдэдэг хэрэгсэлнүүд халуун ууралаар хатаагдадаг hаа, мүнөө электрын элшэ хүсэндэ оруулагдаа. Мүнөө тус цехтэ мүрысөөнэй эршэ улам үргэдэнэ.

Зураг дээрэ (зүүн гарhаа): халаанайнгаа нормо ходо дүүргэдэг, эрхим шанартай продукци үгэдэг бетонщигууд Федор Андреев Иван Очиров хоёр.

А. ШУЛУНОВОЙ фото.

hАЙН ХҮН ТУХАЙ

ХААНАШЬЕ ЯБА—МАГТААЛТАИ

1941 он · hэн. Нина тиихэдэ найман класс дүүргээд, хүдөө ажахын техникумдэ ороходо гэжэ бэлэдхэжэ байгаа. Тиигэжэ гурбан жэл hураад, мэргэжэлтэн болоожо Загтуй тосхоноо бусаха хүсэлтэй ябатарнь, дайн эхилжэ, Нинын hанаhан хүсэл буруу hуроо hэн.

Тосхоной бүхы шахуу бүhэтэйшүүл сэрэгэй албанда татагдаба. Нинын ажалай харюусалгатай ехэ хүдэлмэри гол түлэб эхэнэрнүүдэй хүсөөр бүтээгдэхэ болоо.

Трактор, комбайнуудые жолоодожо ябаhан аха, эсэгэнэрэйнгээ орондо залуу басагад механизаторай мэргэжэл шудалха гэhэн партиин уряал Загтуй тосхондошье халуунаар дэмжэгдэжэ эхилбэ. ВЛКСМ-эй районно комитедэй зууршалгаар комсомолка Нина Кобелева механизациин Татауровска училищада комбайнерай нэгэ жэлэй курсада ошожо, тэрэнээ эрхим hайнаар дүүргээд, «Коммунар» комбайн тушаажа абаа hэн.

Түрүүшынгээ жэлдэ комбайнай агрегат найдуулhандань омогорхоhон Нина шэнэ мэргэжэлдэнь дайралдаhан бэрхэшээлнүүдые, дайнай үеын дутагдалнуудые зоримгойгоор дабажа, хоёр зуу гаран гектар таряа хуряагаа hэн. Тиигэжэ комбайнернуудай социалис мүрысөөндэ түрүүшүүлэй зэргэдэ гараа бэлэй.

Ингэжэ хорин табан жэлэй саада тээ ажалайнгаа намтар амжалтаар эхилhэн Нина Кобелева мүнөөшье Түнхэнэй аймаг соо нэрэтэй солотой ябаhаар. Хэдэн жэлэй туршада аймагай Хүндэлэлэй самбарта Нина Кобелевагай, «Сибиряк» колхозой Загтын hүнэй фермын hаалишанай нэрэ ходоодоо голлоно.

Түрүү комбайнер гэжэ алдаршууhаар Нина Кобелева хуряалгын хаhада поли дээрэ, үбэлэй сагта мастерскойдо хүдэлжэ, дайнай шарүүн жэлнүүдтэ ото ябалсаад, амгалан байдалай айл бүлын эхэ болоходоо, механизаторайнгаа мэргэжэлые эмэгтэйшүүлдэ таарамжатай hаалишанай баhал хүндэтэй ба харюусалгатай мэргэжэлээр hэлгэhэн юм. Тиигэhэнhээ хойшо арбан табан жэл мал ажал дээрэ таhалгаряагүй ажаллана.

Хаана ямаршье ажалда ябахадаа, дүрэ тодхолынь оножо ядадаггүй, шумууhан бэрхэ, ажалша энэ эхэнэр мүнөө колхоз соогоо эрхим hаалишан гэжэ тоологдодог. Тиимэл хадань hүүлэй хэдэн жэлэй туршада тэрээндэ шэнэ түрэхэ гүнжад даалгагдана. Жэл бүри тэдэнэй түл түрэсынь hайнаар абадаг, шэнэ үнеэдые шадамараар дэлэншүүлэн hаадаг юм. 1962 ондо Нина Кобелева дааhан бүлэг үнеэдhээ 28,5 мянган литр hү hаажа, Түнхэнэйнгоо аймаг соо нэгэдэхи hуури эзэлээ hэн. Коммунис ажалай ударнигуудай хүндэтэ нэрэ зэргэдэ аймаг соогоо эгээн түрүүн хүртэhэн юм.

Жэлhээ жэлдэ ажалайнгаа амжалтые арьбадхадаг коммунис ажалай ударник Нина Кобелева үнгэрhэн 1965 ондо арбан дүрбэн шэнэ түрэhэн гүнжадhаа толгой бүриhөөнь 1913 килограмм hү hаажа, үнеэн бүриhөө тугал абаа. Шэнэ үнеэдhээ иимэ ехэ hү hааhан ушар бүхы аймаг соо урдань үзэгдөөгүй юм. Энэ ехэ амжалтынгаа түлөө нүхэр Кобелева Буряадайнгаа республикын Хүндэлэлэй самбарта бэшэгдэhэн, оронойнгоо ниислэл Москва—арадай ажахын бүхэсоюзна выставкэдэ ошоhон байна.

Шэнэ жэлэй гараад байхада, Нина Ивановна мүн лэ шэнэ түрэхэ гүнжадые дахин абаад, мёдондонойхиhоо үшөө ехэ hү hаахаб гэжэ партиин XXIII съездын хүндэлэлдэ социалис уялгаа үгэнхэй. Хэзээдэшье хэлэhэн үгэдөө эзэн байдаг нүхэр Кобелева Нина Ивановна байгша ондо бүри ехэ амжалта түйлахань лаб.

Г. БУЛГУТОВ.

Түнхэн.

ЗАЛУУШУУЛАЙ ЗАЛИРШАГҮЙ ХҮСЭЛ ЗОРИГООР ОМОГОРХОНОБ!

Федор ПЕТРОВ, 1896 онhоо КПСС-эй гэшүүн

hургуулинуудта, институт болон заводуудта ошоходоо, залуушуултай ходо уулзадагби. Ехэнхидээ ендэр дээрэhээ тэдэндэ хандуулhан үгэ хэлэдэгби. Теэд манай хани барисаан энээгээр хизаарлагдадаггүй. Тэдэнэр тоогүй олон асуудалнуудые намhаа hурадаг. Эдир залуугай гэнэн сэхэшье асуудалнууд дайралдадаг. Теэд заримдаа ажабайдалай мүнөө үеын эрилтые багтааhан айхабтар хурса асуудал табигдадаг. Тэдээндэнь гүнзэгы удхатай, тодо hонор харюу үгөөгүйдэ аргагүй ха юм даа. Энээнhээ гадна би тоо томшоггүй олон бэшэгүүдые абадагби. Намайе, хуушанай коммунистые хүндэлжэ, гол түлэб залуу үетэн айлшалхые уридаг байха юм.

Тэдэнэй зүгhөө абажа харахада, хүсэл эрмэлзэлынь даншье юрын юм ааб даа. Революциие бэлэдхэхэ хэрэгтэ хабаадалсаhан, Ленин багшатай ходо уулзажа байhан хүн гэжэ намайе залуушуул мэдэдэг ха юм. Эгээл тиимэhээ намтай уулзаха, түүхэтэ тэрэ үе саг тухай хөөрүүлхэ гэжэ тэдэнэр оролдоно бшуу. Теэд би тэдэ залуушуулаар ходо уулзадаг, үгышье hаа бэшэг бэшэлсэдэг хүм.

Владимир Ильич Ленинэй түрэhөөр 90 жэлэй ойе тэмдэглэжэ байhан баяр баясхаланта үдэрнүүдтэ би Киев хото ошожо ерээ hэм. Тэндэ үшөө үхибүүн ябахадаа, токариин мэргэжэлдэ hуража, шабяар хүдэлмэрилhэн «Арсенал» заводтоо ошоhон байнаб. Тус заводой залуу хүдэлмэришэдэй өөрынгөө үйлэдбэриин газарай түүхые hайнаар мэдэдэгынь, эсэгэнэр болон үбгэ эсэгэнэрэйнгээ хубисхалай шанга хатуу тэмсэлдэ хабаадалсаhан тухай документнүүдые суглуулжа, наряар хадагалжа байдагынь намайе ехэтэ баясуулаа.

Би тэндэ саб сагаан самсатай омог залуу хүдэлмэришэн хүбүүдые, айхабтар тааруу зохидоор үhэеэ заhаhан арюун hайхан басагадые харахадаа, хубисхалай үеын залуушуулhаа тад ондоо байhыень ойлгожо байбаб. Тиихэ үедэ хүбүүд, басагад ботинка үмдэнхэй, бүлшангаа хоолостоор оройнхой, арhан хүүртигүүдтэй ябаа ха юм. Хубсаhа хунараараа, үhэеэ заhаха талаараа мүнөөнэй залуушуул хубисхалай үеын залуушуулда орходоо ондоошье hаа, сэдьхэл зүрхөөрөө, хүсэл эрмэлзэлээрээ яаха аргагүй адли бшуу. Ажабайдалые hайн hайхан талаhаань хараха, үнэн hайхан байдалай түлөө үдэр бүриин тэмсэл ябуулха, hарнии доройтохо, хойрог ябадал гаргаха ахир заншалтай эбсэшэгүйгөөр тэмсэхэ талаараа мүнөө үеын залуушуул илгарна. Тэрэнэйнгээ хажуугаар мүнөөнэй манай эдир залуу үетэн хүнэй хүниие мүлжэхэ ябадалда эсэргүүсэнэ, ээрхэг түримхэй дэндүү аашатанда үнэн зүрхэнhөө дураа гутана, шуhа яhанай илгаа гаргагшадые үзэн ядана. Тиигэжэ тэдэнэр США-гай Вьетнамда хэжэ байhан харата муухай дайнда эсэргүү олон мянган хүнүүлэй хабаалалгатай митингнүүдые эмхилхэнэ, аха дүүгэй, хани холбооной түлөө, бата бэхи эб найрамдалай түлөө шармайн тэмсэнэ.

Бүхы дэлхэй дээрэ боложо байhан үйлэ хэрэгые манай залуушуул hонирхоно. [illegible] Венесуэлын Коммунистическэ партиин Хесус Фариа түрмэдэ хаагдаад зобоогдожо байна гэжэ дуулахадаа, хэдэн [illegible]

зуугаад совет залуушуул дураа гутажа, Каракас хото руу олон тоото бэшэгүүдые эльгээhэн. Сан-Карлос түрмэдэ зобоолгожо байhан хүнүүдтэ талархалаа мэдүүлhэн байна.

...Соёл сурталай гүрэнэй институдай нэгэдэхи курсда hуража байдаг минии аша басаган арбанайматай Маша хаа яахан хани нүхэдөө гэртээ уридаг юм. Тэдэнь баhал студентнэр, гуманитарна болон техническэ дээдэ hургуулинуудта hуралсадаг. Тэдэнэр хатар эрхилдэг, хүгжэм дуу шагнадаг юм. Теэд дандаа тон шухала юумэн тухай хөөрэлдэдэг, арсалдадаг байна. Эдэ хөөрэлдөөнүүдтэнь заримдаа бишье хабаадалсадагби. Тиихэдээ эдэ залуушуулай ажабайдалдаа тон шухалашалан хандадагыень, үзэл бодолоороо түрүү үндэр мэдэрэлтэй байдагыень сэгнэдэг хүм. Нэгэтэ зол жаргал тухай хөөрэлдөөн болобо гээшэ. Арад зондоо хэрэгтэй юумэ хээл хадаа, ажал хүдэлмэреэрээ, ухаан бодолоороо ниитэ олон зонтоёо суг хамтал ябаа хадаа, хүн зон жаргалтай,—гэжэ тэдэнэр тобшолол хэнэ. Эдэ бүгэдые шагнажа hууххада урматай байгаа hэн... Ерээдүйнгөө байдал тухай тэдэнэр этигэл найдабаритайгаар хөөрэлдэнэд. Коммунизм зохёолгын энэ нангин hайхан үе сагта өөрынгөө бодото hуурииe олохо тухайгаа тэдэнэр шэбшэнэд. Гол түлэб тэдэнэр салин абаха, үндэр тушаал зэргэдэ хүртэхэ тухай hанаата болоно бэшэ. Тэдэнэр өөрынгөө Эхэ орондоо туhатай хүнүүд болохо тухай сэдьхэжэ ябадаг байна. Эхэ оронойманай алишье булан тохойдо ушар ёhо мэдэдэг үндэр мэргэжэлтэн хэрэгтэй гэжэ мэдэхэ hэн түлөөгөө, тэдэнэр хаанашье ошоходоо, хэрэгтэй болоо hаань, Хойто Полюсшье ошохоор бэлэн байhанаа мэдүүлнэд. Тэдэнэр ном ехэ уншадаг, ехэ юумэ мэдэдэг болоhон, юу хэхэ яахаяа эртээнhээ хараалан хай хүнүүд байха юм. Нэгэ талаараа айхабтар гоё гоомой сэдьхэл бодолтой, нүгөө талаараа, коммунис үзэл сурталаар бэёэ хүягланхай залуу үетэн ха юм.

Би хубисхалай үеын hайн hайхан эрмэлзэл бодолдо абтаhан залуу хүбүүдые мэдэхэб. Тэдэнэр ташуур буунуудые бүhэдөө шагтагаланхай, зүблэлтэ засагай түлөө үхэхэhөө айнгүй тэмсэдэг хүнүүд байhан юм. Тэдэ залуушуул хожомынь унтангүй, бүхэли hүниндөө Маркс болон Ленинэй зохёолнуудые уншагша hэн. Тэрэ үе сагнай яаха аргагүй хубисхалай дүлэтэ оршон байдал байhан юм. Теэд мүнөөшье манай Совет гүрэнэй залуу үетэнэй урагшаа тэгүүлэн эрмэлзэhэн хубисхалта хүсэл бодолые ойлгожо, үнэн сэдьхэлhээ баясадагби.

Революциин үедэ дүлэтэ тэмсэлэй дэлгэр hайхан бодол, хуушанай байдалые хобхо сохин hандаргажа, шэнэ эрхэ сүлөөтэ байдал мандуулха гэhэн hайн hайхан эрмэлзэл залуу үетэнэй зүрхэ сэдьхэлые уряалдаг байгаал. Харин мүнөө шэнэ гайхамшагта байдал [illegible]

Ниислэл хотын универс дүүргээд, холын хүдөө тосхон шалхаяа ошоходоо, тэрэ хүн зондоо аша туhатай хэрэг х гэжэ эрмэлзэнэ. Завод дээрэ дуу инженер тушаалhаа х шуужаб гэжэ айнгүйгөөр, а хойрог этэгээдүүдтэй тэмс өөрынгөө үзэл бодолые бата хеэр харуулна. Совет залуу лай иимэ hайн hайхан ябадал бидэ ходоо омогорхохобди.

Парти болон правительс уряагаар хэдэн зуугаад м эдир залуу хүбүүд, басагад дураараа шэнэ, боро газар лахаяа ошоо. Сибириин асар электростанци болон заводые хоохоёо миллионhоо үлүүтэй луушуул ошоhон байна. Има хүнэй зуурахаар үбэл бо боргооhо батаганаанhаа амар үзэхын аргагүй зүн болодо зарта тэдэ залуушуул үдэрэй ман чаhаа дээшэ саг соо х мэрилжэ, майхангууд соо ба жа, бэрхэшээлые дабажа hу сэдьхэл зоригоо хатуужуулна.

Урдань минии хаанта з сүлэлгэдэ байhан Манзурка хоной хажууда hүүлэй 15 ж туршада манай залуушуул мянган хүн зонтой Ангарск болхоогоо. Энээниие айх hайхан hулдэ тэмдэгтэ барил жэ hанажа ябадагби.

Манай орон дотор боложо даг үйлэ хэрэгые залуу үе ехэл шуналтайгаар зүбшэжэ дагынь намайе ехэтэ баясу Тэдэнэр Эхэ оронойнгоо эзэн hанаа нигэжэ элирүүлнэ. Т ниие иимээр манай Коммунис ти хүмүүжүүлээ. Гансахан л дэнэр хөөрэлдөөд, арсалдаад рэдэг бэшэ, харин коммунис гуулалтые хүгжөөхэ хэрэгтэ дөө тон эдэбхитэйгээр хаба садаг. Тэдэнэр барилгын хү риие түргэдхэхэ зорилготой луушуулай штаб эмхидхэдэг, баа дутагдалтай тэмсэхын «Комсомолой дурамбайн» 3 лион залуушуулай отрядта байха юм. Хорёод онуудта отрядые «Хүнгэн морин гэжэ нэрлэгшэ hэн.

Штаб, отряд... Эдэ нэр бэедээ хубисхалта ёhо зан шэнгээнхэй. Мүнөөнэй залу тэн хубисхалта нангин ёhо шалые химгадажа, арьбад байдаг. Революционно теори далжа, шэнэ үзэл бодолоо хүягладагынь, комсомолш зэргын эршэмтэйгээр ургажа дагынь совет залуушуулай тическэ эдэбхиин бодото гэр ложо үгэнэ. Жэл бүхэндэ В эй зэргэдэ 500 мянган шуул жагсана. Мүнөө манай дотор 23 миллион залуу м стнууд тоологдоно.

Минии хани нүхэд, ахамад түлөөлэгшэдтэй би үетэн тухай ходо хөөрэл Залуушуул иимэ байhай гэ дэ хүсэдэг hэн гүби? Эгээл байhай гэжэ hанадаг ба Коммунис байгуулалта ман байhан мүнөөнэй залуушу шэнэ шатада 1917 ондо эхилhэн хубисхалай тэдэ үе долнуудые уг залгамжала луулжа байнал. Шэнэ үе луушуулда би дуратайб. бүхы наhаяа зорюулhан Л партиин мүнхэ hургаалда [illegible]

ТЕХНОЛОГИЧЕСКА КАРТА ХЭРЭГТЭЙ

(Түгэсхэл. Эхиниинь 1-дэхи нюурта).

нэй наг шэбхэ гаргагдахань, участок бүхэнэй онсо илгаагаар, газарайнь шанараар тодорхойлогдоно. Тиигэбэшье түрүүшын ээлжээндэ, илангаяа үрэжэл муутай газарта гектар бүриин 40—50 тонно хүрэтэр наг шэбхэ хэрэглэхэдэ болохо байна. Түрүүшээр нэгэ дахин иимэ нормо хэрэглээд, хойшодоо 4—6 жэлэй үнгэрhэн хойно энэ участоггань га бүридэ 20—25 тонно үтэгжүүлгэ гаргахада болоно.

Сабшалан дээрэ тараагдаhан наг шэбхын хүсэтэйгөөр, hайнаар нүлөөлхын, олон жэлэй туршада шанараа алдахагүйн тулада энээнтэй хамта **минеральна үтэгжүүлгэ хэрэглэхэ аргые бодолсохо шухала. Зүгөөр энээндэ фосфорно болон азотно үтэгжүүлгэнүүд нүлөө ехэтэй байдаг.** Тэрэниие наг шэбхэ гаргагдаhан участок дээрэ гурба гү, али дүрбэн жэлэй үнгэрhэн хойно га бүридэ 50—60 килограмм нормотойгоор хэрэглэхэ. Хэрбээ иимэ үтэгжүүлгэ оруулагдаhан байбалнь, саашанхи үедэнь тэрэ сабшалан дээрэ гаргагдажа тараагдаха наг шэбхые гектар бүридэ 10—15 тонно хүрэтэрнь хорооходо болоно.

Минеральна үтэгжүүлгые сабшалан дээрэ тараалсахада ургасань горитойгоор дээшэлдэг. Буряадай туршалгын станцида нэгэ гектарта 90 килограмм азотно болон фосфорно, 60 килограмм калийна үтэгжүүлгэ оруулhаниинь, гектар бүриhөө 40—50 центнер үбhэн хуряагдаа. Ушар иимэhээ малай фермэнүүдhээ холо байдаг участогуудта наг шэбхэ гаргангүйгөөр, иимэ үтэгжүүлгэ хэрэглэхэдэ таатай. Сэлэнгын совхоздо, эндэхи Тельманэй нэрэмжэтэ колхоздо аммиагтай уhан сабшалангай газарта сасагдажа, үбhэ ногооной баян ургаса абтадаг болонхой. **Минеральна үтэгжүүлгэ саашадаа хэрэглэхэ ажахынууд энэ жэлhээ эхилэн технологическа карта дээрэ тэмдэглэлсэжэ байха, ямар участогуудта хэды центнер оруулагдаhыень тодорхойлхо ёhотой.**

Гадна технологическа карта дээрэ сабшалангай ямараар уhалагдаха байhаниинь тодоор харуулагдаха зэргэтэй. Участок бүхэнэй ямар нормоор уhалагдахань тэрээн соо хараалагдаха ушартай. Түрүү луговодуудай дүй дүршэлhөө харахада, сабшалангые 2—3 дахин уhалхада аша ехэтэй байhаниинь элирнэ. Энээниие харалсажа, технологическа карта дээрэ луговодуудай хэхэ хүдэлмэриие тодорхойлоогүйдэ аргагүй.

Саашадаа манай республика дотор сабшалангай газар үргэдхэхэ, шугы бургааhанда дарагдашаhан газарые сэбэрлэхэ, уhа намагтай газарые хатааха талаар аргагүй ехэ ажал хэгдэхэнь бшуу. Энээндэ техникэ, зэбсэг олоор табигдаха байна. Тиимэhээ технологическа карта дээрэ энэ хүдэлмэриин хэмжээн хараалагдаха, зарим үедэ шугы бургааhа хатаажа үгы болголсохо химическэ препарадуудай хэрэглэгдэхэ байбал, тэрэнь хэзээ үнгэргэгдэхэб—тодоор бэшээтэй байха зэргэтэй.

Технологическа картын hүүлшын тэмдэглэлнүүдтэ ургаса хуряалга, тэрэнэй гол хүдэлмэринүүд ородог. Энээн соо юун заагдахаб гэхэдэ, **сабшалангай участок бүхэн али сагта хуряагдажа абтахань нэн түрүүн харуулагдана. Тиигээд ямар аргаар сабшагдажа абтаха, хэрбээ бороо хура ехээр орожо, хүдэлмэридэ hаалта ушаруулаа hаань, ямар хэмжээ абахаб гэжэ бэшэгдэдэг.**

Технологическа карта гээшэмнай сабшалан hайжаруулха хүдэлмэридэ түрүүшынхеэ хэрэглэгдэхэнь ха юм. Хэрбээ энэ картые hайнаар зохёожо шадаhан ажахынууд сабшалан hайжаруулха талаар хэгдэжэ байhан ажал хүдэлмэриие бүри эмхитэйгээр ябуулдаг болохо аргатай. Тиигээ hаа, ойрын жэлнүүдтэ ниитынгээ малда үбhэ тэжээл элбэгээр бэлдэдэг болохобди.

А. ДАВЫДОВ,
Буряадай хүдөө ажахын институдай доцент.

…ХУНТЭЙН ТАЛААР ХУШУУРНА

…гадые абана. Залуу хонид хүрэ-…р хурьгадаашье абахые мэдэхэгүй. …хоёрые яһала зобооһон, мэгдэхээ-…н байха. Түрүүшынгээ жэлдэ эдэ-… түл абалгаар дундуурша гарал-…а һэн. Ушарынь хэлэхэдэ, хони-…нь ехэнхидээ зун дагаандаа ороон-…ороһон байгаа бшуу.

ТҮРҮҮШЫНГЭЭЛ жэлэй дүн согсолжо үзэһэн Радна Табханаевич, өөрыгөө дүршэлгүйдэ тооложо, …эта, журналай һонинтой танилса… оронойнгоо түрүү хонишодой …шалые халан абахые хүсэдэг бо-…һон юм. Тиигэжэ юугээшье мэдээ-…үй ябатарнь зунай һүүлшын һара …жа, искусственна үрэжүүлгын …а орожо ерээ бэлэй. «Хабар бай-…ла хонидоо һайн бэлшээри дээрэ …уулжа, шадал һайнтай болгожо, …ноо хурьга абахаар бэеэ зэһэ-…н аад, мүнөө болоходо...» гээдшье …эр Гармаев адуулһан хонидоо ха-…улжа ябахадаа һанаад абана. «Зү-… хонидые үрэжүүлэгшээр хэнииие …эхэнь гээшэб? Энэл баһа харюу-…гатай. Тэрэ журнал соо...хонидые …үүлгэдэ оруулхын урда тээ һай-…р харууһалжа, удаань тэдэнээ …той болоһон үгыень шалгажа үзэ-…» гэхэ мэтэ заабари уншаһанаа-… һанаандаа оруулна.

1961 оной август һарын һүүлээр Радна Табханаевичай отарын хони… искусственна аргаар үрэжүүл-… Веря Будаева эльгээгдэһэн байгаа. Залуу мэргэжэлтын ерэхэдэ, Гармаевтан аргагүй ехээр баясажа, техник-үрэжүүлэгшын бүхы заабари, хэлэһэн юумыень тэрэ доронь хэжэ, бүтээжэ үгэдэг байһан. Хүшэ шадалаар һайн хонидынь бултандаа хэдэн хоногоор һубарилдан, хаһа саг соогоо үрэжүүлгэдэ оруулагдаһан байгаа.

— Радна Табханаевич намарай бэлшээридэ хонидоо һайтар эдеэлүүлжэ, шадал тэнхээеынь алдуулангүй, түл абалгые угтаарайгты. Тиигээ һаатнай хонидтнай бултадаа хурьгалхал байха,—гэжэ залуу мэргэжэлтэ бусаха дээрээ захяа бэлэй.

— Ерэхэ жэлдэ хонин бүриһөө—хурьга абаха гэһэн үгэдөө хүрэхын түлөө оролдохол шууб даа. Һайн даа, түргэн саг соо хүдэлмэреэ дүүргэбэш. Яһала һайн заабаришье үгөөш...,— гэжэ Радна Табханаевич басаганай ябаха дээрэнь хэлэһэн юм.

Алтан намарай хаһа орожо, Хүнтэйн үргэн таладахи тарьяанай узуур дээрэ мал олооро һүрэглэн бэлшэжэ эхилбэ. «Одоол эндэ хонидоо һайн таргалуулжа абаха юм байна» гэжэ бодоод, Радна Табханаевич бэлшээрээ һэлгүүлжэ байгаад,— нэгэ үдэрын голдо, хойто үдэрын тарьяанай узуур дээрэ хонидоо дуран соонь бэлшээжэ гараһан юм. Тэрэ намар — ноябрь һарада саһан ехээр орожо, хонишодой ажалда бэрхэшээл ушаруулба. Юуб гэхэдэ, түрэхэ хонидые хирэ хирэ болоод лэ газаа гаргажа ябуулхада һайн ха юм. Зүгөөр эдэнээ гаргаха гэхэдэнь, үбдэгсөө саһан! Хахад һарын туршада хашаада байһан хонидынь үбһэ, һолоомоёошье хүсэд эдижэ үгэхэеэ болишоходонь, тэдэнээ харгы дахуулан ябуулжа голдо оруулба. Хахад үдэрһөө үнгэржэ байхада, Баргажан жабарлажа эхилһэн аад, хара һалхин, бордоһо шэдэлжэ эхилбэ. «Арай шамай хээрэ гаргаһан хонидыемни бэлшээлгэхэгүй гээ гү?» гэжэ тухайлхадаа, нүхэр Гармаев хонидоо гэр тээшэнь туужа оробо. Теэд хүсэд таража бэлшээгүй хонидынь урагшаа ябажа үгэхэ юм бэшэ даа. Тууна, тууна, миин шортоо даа. Тиигэһээршье байтар саһа шуурган, хара һалхин бүри хүсэтэйгөөр эшхэрбэ. Хонидынь хушуураад лэ һалхинда жэдэжэ, Баргажан голой эрьеэр ургаһан үшөөһэ бургааһан соогуур тарашаба. «Ихэдэнь яалтай гээшэб. Һалхинай намдахые хүлеэхэ бологгоо гээшэ гү?» гэһэн бодолдо эзэлэгдэһэн Радна Табханаевич хонидоо тэхэрюулнэ, хуутай табина. Нүхэр Гармаевай эсэтэрээ хонидоо эрьюулжэ ябатарнь, харин һамганиинь хэдэн хүбүүд, басагадые дахууланхай хүрэжэ ерэбэ...

...Үдэшын боро хараанай таһаржа байха үедэ эдэнэр хонидоо асаржа, арай шамай хашаадань хааба.

РАДНА Табханаевич хонидоо хашаадань оруулхадаа тооложо үзэбэ. Тиихэдэнь гурбан хонин дутаба. Яахаб? Бэдэрхэл хэрэгтэй, бэдэрхэ!

Морёо шаргада хүллөөд, нохойгоо дахууланхай һөөргөө шугы руу харайлгажа мэдэбэ. Үшөөһэ, бургааһан соогуур бэдэржэ, нохойгоошье тухираад абана. Тиигэжэ нилээд удаан саг соо бэдэрээд, нохойгоо дуудаба. Ухилшаһан нохойн харайжа ерэхэдэ, бургааһанай узуурта—һалхинһаа хороод хэбтэһэн нэгэ хониниинь хажуу тээшээ халба һүрэшэбэ. «Шүдхэрнүүд, эндэ хоргодоод хэбтэжэ байха. Тиихэдэ бэдэржэ зобохоб. Ай, хөөрхы, шимни гээшэ гүш. Нюдэнэйш нооһо хайшалхаяа мартаа байнаб. Тиигэжэл төөришөө ха юмши» гэжэ байгаад, олоһон хонидоо барижа дүмүүхэнээр, шаргадаа ашана... Юрын үдэрнүүдэй хүдэлмэриин үргэлжэлһөөр байтар түл абалгын хаһа хүрэжэ ерэһэн байба. Январь һарын хорёодоор түрүүшын хурьгад гаража, Цэцэг Базаровнагай түгшархэ сагынь одоошье хүрэжэ ерэлэй. Үдэр хоногой үнгэрхэ бүри шэнэ түл улам олошоржо, хурьгашад хэрэгтэй болобо.

— Үнгэрэгшэ жэлдэ хурьгашадаар хүдэлһэн Гарма Очирова, Сэрэгма Гармаева, Дарисо Гармаева гэгшэдые отарадамнай эльгыт. Хурьгалнай олооро гаража эхилбэ,—гэжэ нүхэр Гармаев отделениингээ эрхилэгшэдэ дуулгаһан байгаа.

Үдэшэлэн тээ тэдэнэрэй хоёрынь отарадань ерэжэ, хурьгалха хонидые хаража хоноха даабари абаба ха. Радна Табханаевич хурьгалха хонидые тэдэнэртэ даалгабаб гээд һанаагаа амарангүй, һуниндёө эрьелсэжэ, заабари зүбшэл үгэжэ байгаад туһалаа.

— Хурьгад гараа гээд һанаагаа амарха хэрэггүй. Тэдэнэй хойноһоо ходо хёрхоор хаража, эхынь үүраг 2—3 час болоод лэ хүхүүлжэ байхада һайн. Хурьгадаа 15—20 хоногой туршада эхэтэйнь байлгажа, ганса эхынь һүөөр тэжээдэгби. Өөдэргэн болоһон хурьгадай эхэеэ ядабаригүйгөөр олохо болоходонь һайхан үбһэ, минеральна тэжээл үгтэдэг, — гэжэ нүхэр Гармаев хөөрэнэ. — Эдэ бүтэдые һайнаар дабажа, томо болоһон түлнүүдээ хурьгашадта даалгажа үгэдэгби,—гэжэ тэрэ үгэеэ саашань үргэлжэлүүлнэ.

Һараһаа үлүү сагай үнгэрөөд байхада Радна Табханаевич одоошье хэлэһэндээ хүрэжэ, зууһаа зуун хурьга абажа, аймаг, республика дотороо мэдээжэ болоо бэлэй. Мүн хойто—1963—1964 онуудтань хонин бүриһөө хурьга абажа, олоной зүгһөө һайшаал магтаалда хүртэһэн намтартай.

Хони үсхэбэрилхэ талаар дүршэл шадабаритай болоһон, XXII партийна съездын нэрэмжэтэ колхозой эрхим хонишон Радна Табханаевич Гармаев өөрынгөө дүршэлдэ залуу хонишодые һургажа, заажа, харуулжа ябадаг, ёһотойл коммунист хүн юм.

— Манай колхозой олон хонишод энэ түрүү нүхэрэйнгөө дүршэл шудалжа, хонин һүрэгөө олошоруулха зорилготой. Бүхы хонишод эндэ сугларжа, эрхим хонишоной түл абалгаяа яажа үнгэргэдэг тухайнь һонирхожо, хаража нютаг нугаяа бусадаг заншалтай. Колхозой залуу хонишон Петр Элбенов мүнөө Радна Табханаевичай дүршэлөөр шэнэ түл абалгадаа бэлэдхэжэ байна,— гээд колхозой парткомой секретарь С. Л. Гатапов омогорхоно.

«Республикын эрхим хонишон» гэһэн нэрэ солодо хүртэһэн Радна Табханаевич Гармаевай отарада, эдэ үдэрнүүдтэ хурьгад олооро гаража, ээлжээтэ зуунайнь эхин һубарял. Мүнөө энэ хонишон туха сүлөөгүйхэн шэнэ түлнүүдээ абажа байна.

Партиин райкомой гэшүүн Гармаев аймаг дотороо дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ оролсоходоо 1966 ондо зууһаа 100 хурьга абажа, түрэл партиингаа съездые угтаха зорилго урдаа табиһан байна. Иигэжэ юрын коммунист ниитынгээ хонин һүрэг олошоруулхын хойноһоо эсэхэ сусахые мэдэнгүйгөөр ажаллажа ябадаг.

Б. ЦЫРЕМПИЛОВ.

100 наһатын зол

САРЮУН ЗАНДАА

Цырен Сымпилов 1929 ондо нютагтаа колхозой эмхидхэгдэхэдэ түрүүшын гэшүүн боложо ороһон юм. Тиихэдэ Цырен Сымпилов 63-тай ябаһан. Арбаад жэлэй туршада малшан, удаань колхозой бусад хүдэлмэри хэһэн байха. Мүнөө нүхэр Сымпилов зол жаргалта 100 наһанайнгаа ойе 1966 оной февралиин 20-до тэмдэглэжэ байна.

— Хүн болоһооршье түрэһэн үдэрөө тэмдэглээгүй һэм даа. Аша, гушанарни тэмдэглэхэ һэншэ гэлдээд, һайндэрэй найр хэе гэлдэжэ байна,—гээд Цырен Сымпилов омогорхоно.

Нютагтаа хүндэтэй болоһон Цырен Сымпилов гурбан хүбүү, хоёр басагатай болоһон юм. Мүнөө ехэ хүбүүн—Будань 65 наһатай, дундахи хүбүүн — Цэдэниинь 60-тай болохонь. Одхон хүбүүн—Шагжань 46-тай боложо ябана. Аша басагадынь гэхэдэ, нэгэниинь медицинскэ училищи дүүргээд, мүнөө Хориин аймагта фельдшерээр, нүгөөдэнь —Улаан-Үдын багшанарай институт дүүргэһэнэй удаа Уланай дунда һургуулида багшална. Цырен абгайн ехэ басаган—Дарима Цыреновна 1888 ондо түрэһэн байна. Тэрээнһээ гараһан долоон үхибүүдынь мүнөө колхоздоо хүдэлжэ ябадаг. Бага басаган—Бальжин Цыреновна мүн лэ үнэр баян айл болонхой, түрэл колхоздоо ажаллажа байдаг юм.

Үбгэн Цырэнэй аша гушанар, зээнүүдынь хамтадаа 50-яад хүн мүнөө XXII партийна съездын нэрэмжэтэ колхозой ажал хүдэлмэри хэжэ ябадаг.

Мүнөө Цырен Сымпилов бага хүбүүн Шагжатандаа байдаг. Хүнгэн сарюун Цырен абгай заа хүбүүн бэри хоёройнгоо колхозой ажалда гарахадань, ашанараа хаража, гэртээ үлэдэг юм.

Мүнөөдэр 100 наһа наһалһан Цырен абгайдаа сарюун хүнгэн ябахыень хүсэе.

Г. БАДМАЕВ.

СОВЕТ ОРОН ДОТОРНАЙ

ГРУЗИИН ССР. Сайн набша суглуулдаг «Сакартвело» гэжэ хэдэн арбаад машина Абхазиин «ногоон алтанай» плантацида бии юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: залуу механик-жолоошон Бабуца.

ТАСС-ай фотохронико.

РОСТОВСКО ОБЛАСТЬ. 1918 ондо Совет засагай түлөө тэмсэһээр наһа бараһан аха дүүнэр Красновуудта зорюулагдажа, Сальска тосхондохи Кузнечно-прессэй түхеэрэлгын заводой территори дээрэ памятник бодхоогдоо.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: аха дүүнэр Красновуудта зорюулжа скульптор В. Глуховай бүтээһэн памятник.

ТАСС-ай фотохронико.

УЗБЕГЭЙ ССР. Каршида (Кашкадарьинска областьх) ехэ хүсэтэй подстанциин барилга дүүрэнтэжэ байнхай.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: подстанциин хабсаргагдажа байханъ харуулагдана.

ТАСС-ай фотохронико.

Бишыхан рассказ

Ц. ХАМАЕВ

ГОЛОЙ ЭРЬЕДЭ

Пулд! Уһан сахаригтаад, мэлмэн хара нюруу дээгүүрээ жэжэхэн, һалганан татаһан долгидые туунa.

Гульд! Загаһан шологод гээд, алтан хашарһаяа ялалзуулан, годигошон хотиролдоһоор, яаралгүйхэн саашаа тамарна. Голой эрьеын һөөгүүд соо, ˙болдируу шулуутай элһэн дээрэ самсаа тайлажархёод, нюсэгэн бэеэ наранай шанга элшэдэ шаруулан аяшаан хэбтэнэм. Өөхэн шулуу абажа, уһа руу шэдэбэб. Пулд! Эрьедэ сугларһан жараахайнууд эгээл тэнэгхэн, бэлтэгэр жаахануудыень гээшэ ха. харанхыда хана уняа мүргэһэн һогтуу хүнүүдтэл иишэ тиишээ жэргэнэлдэн исалшана. Оройдоо юуншье тухай бодохо дурамгүй. Амархаяа уһанай эрье ерэһэн аад, толгойлоо, тоогүй олон батаганаандал, бодол гүйлгэжэ зобохом гү. Хашартай болошоо... Өөдөө хараадш, уруугаа хараадш, хоёр һүүжэеэ ээлжэлүүлээдш хэбтэнэм. Халуудажа, хүлэржэ эхилхэлээрээ һүрэжэ бодоод уһа руу шунганам. Пулд! Зээрэг дошхон гүйдэлтэй һабиганама хүйтэн уһан бэеыемни могойн амяар оройно. Тэ-тэ-ты. Гүйжэ гараад, жэгэнүүр дулаан элһэн дээрэ эльгэлдэн хэбтэнэм.

Гартаа ороһон ёдогорхон бургааһа баряад, газар онгилон, элһэ урбуулжа байтарни, жабэ жонходо элюулжэрхиһэн, дунда хурганһаа тээ утахан донгорогхон гаража ерэбэ.

Донгорог! Багахан ябахадаа иимэхэн донгорогуудта юуншье гэһэн хорхойтой һэмбиб даа! Али тиихэдэ хомор һэн гү? Ямар юм. һэм, донгорогтойл үхибүүдые харахадаа атаархажа, һалан һандангүй дахасалдажа наададаг бэлэйб. Мүнөөшье городой магазин соо гоё донгорог харажархибал абаха гэжэ һүүлшынгээ мүнгэ гаргадагби. Багымни шүлэһэн табигдаа үгы гээшэ бэзэ. Хилээмэнэй мүнгэгүй һүүлдэнь яагшаабши даа,—гэжэ бэеэ зэмэлдэгби.

Арба гаран жэлэй саада тээ энээхэн донгорог оложорхёо һаа, һүү даа, униин уни үмдөө үмдөөд, үетэн нүхэдтөө һайрхахаяа бии шадалаараа гүйшэхэ бэлэйб. Теэд мүнөөдэр минии сэдьхэлэй нэгэхэнш утаһан обогод гэбэгүй. «Байгаал юм ааб даа, хэзээ заяанай юумэн. Юу хэхэбши даа, һэегүй хэя саашань!»

Эринь бодхохо гээд ядашабаб. Хармаанаа уудалжа, өөрынгөө донгорог гаргаад, дороһоонь гасажа тэниилгэбэб.

Үзэгүүдээ сараа! Һонирхолиг диилэжэ, хюһажа ороо һэм. Үзэг бүхэниинь гаргаха бүреэ гарнуудни түргэн хүдэлөө.

Жабай Жаргал!

Хурса хутагын эри шэнги эдээхэн хоёр үгэ сэдьхэлыемни хүү ёрожо сабиргай руум шулуугаар сохижо байһаншуу түшэгэнэшэбэ.

«Жабай Жаргал! Жабай Жаргал» Ахай! Ахай! Минии ахай ха юм!»

Тойрожо байһан дэлтэр байгаали, орой дээрэхи үдын шанга наран.. эрье. уһан—хуу үнгэ зүһөө гээжэ, түглэгэр уйтай, бүтүү харанхы болошоходол гэбэ. Толгоймни өөрым толгой бэшэ.

— Ахай!—сошордуу, жэхыдэһэ хүрэмэ хашхараанһаам һөөг бургааһад гэнтэ һэг гэлдэн барыжа, абяаемни бэе бэедээ дамжуулан, аяар холо суурятуулан абаашаба.

Хаанашьеб даа, харин дайдада, хартан дэйсанай һабарһаа унаһан ахаймни миниингээ сошордуу хашхараае дуулаба ха гү тэжэ мэдэрбэб.

Энээхэн донгорогыень таалан тэбэрижэ, нюдэнһөө дабһанһаа гашуун нулимса гоожуулан, һанаа үнөөндэ баригдашанхай, газар эхэеэ эльгэлдэн хэды болотор хэбтэһэнээ хүсэд һананагүйб—нэгэл мэдэхэдэм шаргал улаан шанга наран баруун хадын орой дээрэ ургатан байгаа һэн.

Гульд! Загаһад гулгина.

Пульд! гэтэр минии шулуу шэдэхэм дуулданагүй.

Уһанай эрье ерэжэ, ахынгаа гээһэн гү даа, али эндэхэнэ мартажархиһан донгорогые олоһондоо. дайшагүй хүниэ бодол, мэдэрэлдэ эзэлэгдэн, сэлмэг тэнгэриин хаяа уһатанги нюдөөр шэртэн ябаа һэм.

Цырендулма ДОНДОГОЙ

ХҮХЭЛЬБЭ ТЭХҮҮДЭЙН ҮХЭЛ

(Басни)

Елбэгэр хара нооһотой,
Ехэл барагхан һанаатай
Эшэгэн тэхэ ябаһанаа
Эрэ боложо торнёо һэн.

Сэбэрхэн зуһаг Ямаадиин
Сэдьхэл зүрхыень эзэлжэ,
Түнихэн зангаар Тэхүүдэй
Түрын ёһоор гэрлэбэ.

Сахилгаан мэтэ зуралзаад,
Саг жэлнүүдшье үнгэрбэ.
Хангал сэсэгүүдшье намаргаа
Хагдардаг гээшэ ааб даа.

Тэхүүдэйн хара нооһониинь
Тииһээр лэ хүхэльбэ болошоо.
Сохом хүгшэрһэнөө мэдэбэшье,
Сүхэрхэгүй шолмохон байшоол.

Олон эшэгэдүүдэй эхэ—
Орбогорхон Ямаадиингаа голосогоон,
Зүнтэг болоһоноо мэдэхэгүй,
Зуһагуудые дахаад бүмбэрбэ.

Нажарай нэгэ үдэшэлэн
Наартайхан нэгэ зуһагые
Эрьюулхэм гэжэ даб гээд
Эбэрһэн зүрхэниинь зогсошоо.

...Хүүльбын хүүрые мүнөө
Хүгшэн Ямаадиинь лэ эрьедэг.

ВАЛИИН НЮДЭН УҺАТАНХАЙ

БОДОЖО ҮЗЭГТЫ, НҮХЭД

ВАЛЯ Борисова тиихэдэ (үшөө нёдондо) һургуулиһаа эртэ ерээ бэлэй. Энэ асуудалда даб гэһээр хэншье зүб харюу үгэхэ аргагүй.

...Уроһоо намнуулаад гараһан Валиин шэхэндэ: «Валя Борисова, гэрэйнгээ даабари дүүргээ гүш? Аа, баһа дүүргээгүй ерээ аалши? Шамда хэды дахин хэлэхэ хүн гээшэбиб. Оройдоо хашартай гээшэнь. Урдань иимэ бэшэ байгаа һэмнайш. Нэгэдэхииe эрхимээр дүүргээ бэлэйш. Хэн шамда һаад хэнэб, аа? Али гэртэхиншни шамайгаа һахытаршни зарана гү? Ошо, эжыгээ асара. Тиигэбэл хамаг шалтагааниинь элирхэл байха!»—гэжэ һургажа байһан багшынь абяан ехэ хашараар дуулдаадхина.

«Хэн зэмэтэйб? Эжыдээ хэлэхэ гүш? Хэлээл хадам, ойлгоноб, эжым баһа ганирха, галзуурха. Хэмһээ хэтэрхэдээ гэртэһээ намнаха, гар хүрэхэ. Юундэ иимэ болооб даа? Оройдоо мэдэхын огто аргагүй. Халаг, абам гэртээ байхаяа яагаа гээшэб» гэһэн элдэбын һанаа зобонги бодолдо диилдэн ябатараа, сүүмхээр дүүрэтэр хара архи, элдэбын түхэлэй консервэ ябталһан эжытэйгээ (тэрэнииe Мария Борисовна гээд сугтаа ажалладаг нүхэдынь нэрлэдэг) Хүдэрэ-Сомон нютагайнгаа тэг дунда уулзаад, юуншье гэжэ хэлэхээ ойлгон ядажа тээлмэрдэн зогсобо.

Хара архиин хорондо дэмырһэн Мария Борисовна уроһоо намнуулһан Валяа амандаа орохысоо хараагаад, дахин муу сэгнэлтэ абажа ерээ хадаш, гэрһээ үлдэхэб гэжэ галзуурба. Саашадаа хайшан гэжэ аашалха һэм? Гэрэйнгээ үүдэндэ хүрэ хүрэтэрөө басагаяа түлхёэ, еборoo гэһэн үгэ хүүр тараа һэн ха.

Валиин эжы тииһээ тиитэрээ һургуулида ошоогүй, багшанартайнь хөөрэлдөөшьегүй. Тиихэдэ Валишье «эжымни иинэ, тиинэ» гэжэ хэндэшье хэлээгүй, абяагүйхэн ябаһан юм.

Ушарынь гэхэдэ, Валиин эжы, Мария Борисовна, үбгэнэйнгөө хахасаһанһаа хойшо нэгэл тиимэ ойлгосогүй. һонин, үдэшэ бүхэндэ элдэбын хүнүүдые гэртээ суглуулха, архи тамхи бариха, аманайнгаа хазагайрһан тээшэ шалилдаха дуратай боложо эхилһэн гэхэ. Эдэ бүгэдыень хоёрдохи класста һурадаг басаганиинь, мүнөө үхибүүдэй саадта ябажа байдаг Сережа хүбүүниинь харадаг һэн. Теэд эдэ бишыхан үхибүүдынь түрэл эжыдээ юун гэжэ хэлэхэб даа? Эжынгээ олоһон, бэлдэһэн эдеэ хоол барижа, магазинһаа абаһан хубсаһыень үмдэжэ ябадаг тула абяагүй ябаа аабза. Ямар хэмэршье һаа өөһэдынь эжы ха юм.

Тэрэ гэһэнһээ хойшо Валя Борисова мэдэхээр муудажа эхилһэн. Тиигэнгүй яахаб. Юушье мэдэхэгүй нарай үхибүүн бэшэ бшуу. Эжынгээ мэдэлдэ ябаашье һаа, иимэ ёһо буруу аашануудыень хаража байхадаа, юун гэжэ сэдьхээ гээшэб? Түрэл эжынгээ урдаһаа ама гараха, «юундэ тиигэнэш» гэжэ үгэ хүүр хэлэхэ аргагүйшье һаа, «досоогоо долоо нохой үхүүлээд, пэтэн хара һүни хонуулаад» ябаа бэшэ гү? Лаб лэ тиигээ. Тиимэ дээрэһээ хүйтэн сэдьхэлтэй, урогуудтааашье хүсэд һайнаар бэлдэхэ аргагүй, үетэн нүхэдтэйгөө наадаха, хүхилдэхэ дурагүй, ото гансаараа ябадаг болоһон байна.

Үхибүүдэй хуби заяан, саашадахи зол жаргалынь түрэлхидһөө дулдыдана бшуу. Энэ нангин уялга хүн бүхэндэ хамаатай гээшэ. Тиихэдэ Валиин эжы юу бодожо, ямар хараа бодолнуудые зүрхэ сэдьхэлэйнгээ оёорто нюужа, манажа ябаа хаб? Үхибүүдээ хүмүүжүүлхэ, «хүндэ хэлсүүлэнгүй, нохойдо хусуулангүй» һургаха, «хүлыень дүрөөдэ хүргэхэ, гарыень ганзагада тулгаха» ёһогойб гэжэ яһала һайса ойлгожол ябаа ха гү? Тиигэбэшье хүн гэһэн хүндэтэ арюун шарайгаа шабараар будаад, аягүйрхэхэ, эшэхэ улайха түхэлөө уһа руу алдаад, нэтэрһэн хүнэй хүнгэхэн харгыгаар харайлгажа алдаршаһан юм. Энээниие нь нютагайхидынь, сугтаа ажаллажа байгаа нүхэдынь хаһа сагтань мэдээ, нюдэлөө юм гү? Мэдэһэн, нюдэлһэншье байха.

Тиигэбэ яабашье Мария Борисовна «өөрынгөө хэрэгые» нэтэрүүгээр үргэлжэлүүлэн ябаа. Валя басаганиинь тиихэдэ хоёрдохи классаа дүүргээгүй үлэһэн юм. Хоёрдохи класстаа дахин һуража эхилхэдэнь, тоомгүй үетэн нүхэдынь тэрэниие иигэжэ гааруулха: «Эжышни иимэ, тиимэ. Жаргалтай хүн байнаш даа. Абанаршни яһала олон бшуу. Ши, Валя, өөрынгөө түрэл абые мүнөө мартаа ёһотойш. Тэдэ олон абанаршни конфетшамдамнай һарбайдаг ха».

Хайшаншье гэжэ наадалхы Валя тэсэжэ ябаа. Тиимэһээ дуугай, үетэн нүхэдһөө холуур ябахые оролдоо. Харин пионерка Валида, тэрэнэй дүү Сережа хүбүүндэ туһа хүргэхэ, эжынь, Мария Борисовнагай, һалихай һамуу ябадалые хаарлаха тушаа ямар арга хэмжээн ябуулагдааб? Энэ асуудал хүн бүхэниие һонирхуулха, зобоохо ёһотой.

Валиин эжы Хүдэриин совхозой больницада юумэ угаадаг. Арайл шамай гуша гаража ябаһан эхэнэр гээшэ. Үбгэниинь үшөө нёдондо түрмэдэ ороһон юм. Хэжэ байһан ажалдаа Мария Борисовна үнэн шударгыгаар хандадаг, тиимэһээ коллектив соогоо нэрэ хүндэтэй. Хүнтэйшье хөөрэлдэхэдөө иргуу аалин, хэрэлдэхэ, шууяа татаха гэжэ байхагүй. Һогтуу һалихай аашыень удангүй коллективэйхидынь дуулаад, түрүүшээр үнэншөөгүй. гайхалдаһан юм. «Галгүй газарһаа утаан гарадаггүй» һэмнай. Хожомынь сельсовет, совхозой партком мэдэбэ. Теэд яахаб, ямар арга бэдэрхэб? Ажаллажа байһан коллективэйхидынь гансата бэшэ, тэрэнэй буруу ябадалые шүүмжэлэн хэлсэһэн байна. Гэбэшье тэрэ алдуу эндүүгээ мэдэрээгүй, харин үбгэнэйм һуужа эхилхэһээ хойшо намайе баһанат, худал хуурмаг үгэ хүүр тараанат гэжэ үнэн сэхэеэ нюухые оролдоһон юм. Үнгэрхэ, сүхэрхэдөө сугтаа ажалладаг Анна Степановна Дорофеева, Татьяна Яковлевна Аносова гэгшэдые өөрынгөө харгы руу түлхиһэн юм.

Үдэшэ бүхэндэ архи, тиигээд?.. Энэ алдууень Валинь ойлгобошье, яахашье аргагүй ябаа аабза. Уйлажа, бархиржашье байгаад гүйхадань, туһа болоогүй. Эжынь басаганайнгаа үгэ хүүр дуулахаһаа, үхибүүдээ хайрлажа энхэрэн уярхаһаа байтагай, үнөөхи уряад асарһан «эрэшүүлээ» үмөөрхэ, басагаа газаашань үлдэжэ гаргадаг, ондоо хүнэйдэ хонуулдаг байгаа.

Совхозой парткомой үүсхэлээр сельсоведэй дэргэдэ эхэнэрнүүдэй зүблэл эмхидхэгдэжэ, бултадаа эрид шууд оролсожо эхилһэн байна. Гэбэшье тэрэ гурбан һамгад «өөрынгөө хэрэгые» нюусаар ябуулдаг, тиимэһээ балшыса элирүүлхэнь бэрхэтэй һэн. Эмхидхэгдэһэн зүблэлэй гэшүүд, һүүлэй һүүлдэ нюур шарайгаарнь балшыса бариһан юм.

Ушарынь иимэ бэлэй. Үнөөхи зүблэлэй талаһаа эльгээгдэһэн түлөөлэгшын ерэхые хүлеэгээгүй һууһан «хүдхэшүүл» мэгдэһэн айһандаа гэрэй хүнды соогуур, орон доогуур хоргодоһон юм. Ужа һууһан архяашье нюуһан. Оройдоо хүнэй амилхашье абяан дуулдабагүй. Хараашалан гэхэдэнь, простынягаар хушаатай нэгэ гонзогор юумэн һандали дээгүүр горсын хэбтэбэ. Ираад харахадань, һахал һамбайдаа дарагдашаһан, архиин охиндо һэлхэнтэшэһэн, даг һааридаа баригдашаһан нэгэ эрэ арбайн бодобо.

— Бү һэрюулэгты! Дүү хүбүүмни ажалһаа һаяхан ерээд, унтажа хэбтэнэ,—гэжэ Валиин эжы уйлан һагад гуйба. Эжынгээ билдагуушалжа байхые харахадаа, Валя тэсээгүй бэлэй:

— Үгы, энэшни манай нагаса бэшэ. Үдэшэ бүхэндэ архитай ерэдэг. Үшөө хажуудаа эрэшүүлые дахуулаад асардаг юм! —гэжэ тэрэ бархирба.

Хожомынь элирхэдээ, тэрэ хүйхэрынь дүү хүбүүншье бэшэ, харин Хүдэриин совхоздо саг зуура ажалладаг монтажнигуудай нэгэн гэжэ ганигдаба.

Эхэнэрнүүдэй суглаан дээрэ Мария Борисовна Борисоватай яһала хөөрэлдэһэн юм. Үнэн зүрхэнһөөнь хэлээд, аргадаадшье үзэһэн байна.

* * *

Хүдэрэ-Сомоной клуб соо хүн зон айхабтар олооро сугларба. Илангаяа эхэнэрнүүд олон. Мария Борисовагай эмхидхэһэн «эшээниие» бултадаа үндэһөөрнь задалха эрмэлзэлтэй. Сухалтайнууд. Гурбан гэмтэн, гурбан залуу эхэнэр бултанай урда доошоо харан зогсоно. Тэдэнэй аашые алишье талаһаа хатуугаар шүүмжэлһэн үгэнүүд зүрхэнэйнь оёорто хүрэтэр шурган ороно.

Мария Борисова... Анна Дорофеева... Татьяна Аносова... Алдуу эндүүгээ одоошье мэдэрһэн эдэ гурбан залуу эхэнэр уйлан байжа үгэ хүүрээ үгэһэн.

— Мэдэнэгүйб. Али угаа удаан тэдэнтэй носолдоо гүбди даа. Хайрагүй хатуугаар хэлээхэшье һэмди. Теэд үхибүүдынь хайратай, тиихэдэ тэдэнэр һүүлшынхеэ үгэеэ үгөөд бэлэй.—гэжэ сельсоведэй түрүүлэгшэ В. П. Бурдуковская хөөрэнэ.

Хүдэрэ-Сомоной бүхы эхэнэрнүүд саашадаа хёрхо байха бэзэ. Иимэшүүлые эрид хазаарлахабди гэжэ тэдэнэр найдуулна. Энээндэнь этигэнгүй байхын баһа аргагүй.

М. ОСОДОЕВ,
манай тусхай корр.

Хүдэрэ-Сомон—Улаан-Үдэ.

Зүүн Сибириин түмэр замай 15-дахи дистанциин Мысовая станцидахи механическа мастерской 1965 онойнгоо даабари 113 процент дүүргээ. Мүнөө эндэхи хүдэлмэришэд, алба хаагшад КПСС-эй XXIII съезд угтуулан, нэгэдэхи кварталайнгаа даабари болзорһоонь урид, мартын 15-да дүүргэхэ гэжэ шиидээ. Мастерскойнь слесарь, коммунис ажалай ударник Григорий Степанович Смолин эдэ үдэрнүүдтэ даабаряа ходо үлүүлэн 115 процент хүрэтэр дүүргэнэ. Зураг дээрэ: нүхэр Смолин ажалдаа.

А. МАНТАЕВАЙ фото.

БААТАРАЙ НЭРЭ ХЭТЭ МҮНХЭ

Павел Балтахиновай наhа бараhаар 45 жэл болобо

1.

Дүшэн табан жэлэй саана дайсадай хорото hомонhоо унаhан, Буряадай түрүүшын партизанска отрядай командир Павел Балтахиновай дурасхаал мүнхэ. Тэрэнэй нэрэ революциин агууехэ шуурганай сууряан соогуур зэдэлнэ. Харин бандидуудай нэрэ hураггүйгөөр мартагдаа...

Павел Балтахиновай арюун гэгээн нэрые бидэнэр —совет хүнүүд зүрхэндөө нангинаар хадагалжа ябанабди. Баатар хүбүүнэй нэрэ соло дуунууд соогуур зэдэлжэ, домог түүхэ болон дурдуулна.

Республикымнай түб хото Улаан-Үдын нэгэ үйлсэ Павел Балтахиновай нэрые зүүнхэй...

Баатарай түрэл нютагайхид алдарта хүбүүнэйнгээ нэрээр колхозоо нэрлэнхэй.

Тараса. Павел Балтахинов эндэ 1900 ондо үгытэй хүнэй бүлэ соо түрэhэн. Тэрэ эрдэм шудалхаяа Эрхүү городто мордоhон юм. Харин hүүлдэнь Балтахинов түрэл гэрэйнгээ богоhые тэбэрин, түрэл газарайнгаа хүрьhые тэбэрин, алдалан унаа hэн.

Тараса... Би түрүүшынхиеэ иишэ табин найман ондо ябаа hэм. Нютагай найман жэлэй hургуулиин hурагшад баатарай дурасхаалда бодхоогдоhон хүшөөдэ абаашаба. Хүшөөгэй хаяада амиды сэсэгүүд түүдэгшын галдал дүлэтэжэ, нангин улаан толоор толотон соробхилжо байгаа бэлэй...

Тараса. Би хуушанай Тарасые мэдэхэгүйб. Шэнэ түхэлтэй нютагай шэнэ үйлсөөр, шэнэ гэрнүүдэй, барилгануудай хажуугаар алхалаа hэм.

Павел Балтахиновай эсэгын гэр. Хэрэлсы өөдэ аалаар гаранабди.

Үүдэн. 1921 он ойндомни ороно.

Үнэгэнэй hүүлээр, hүниин хабхараар мүр мүшхэжэ ерэhэн Донскойн бандын алууршадые hүгэдөөн, hүрдөөн ябаhан комиссар хүбүүнэй зүрхэн гранатадал тэhэ hүрэнэ...

—Орогты, орогты,— гэжэ үндэр наhатай, урихан шарайтай эхэнэр бидэниие гэр руу урина.

— Антонина Николаевна Балтахинова гээшэб,— гэжэ гараа үгэнэ.

Антонина Николаевна Павел Балтахиновай дүү Григориин хани нүхэр. Антонина Николаевна жаран зургаатай тиихэдэ байгаа hэн.

—Павелнай совет засагай түлөө ами наhаяа хайрлаагүй, минии үбгэн Григорий баатар ахынгаа хэрэгые үргэлжэлүүлэн, Эхэ оронойнгоо түлөө 1942 ондо унаа,— гэжэ хөөрэнэ. Үхибүүднай олон. Ганса манай, Балтахиновтанай түрэлхид, ургажа ябаhан үетэн, арбан долоогоод...

2.

Тараса. Балтахиновай нэрэмжэтэ колхоз. Буряадай Усть-Ордын округой Боохоной аймагай түрүү колхозуудай нэгэн. Жэл бүри миллион гаран түхэриг олзо үгэдэг ажахы.

— Колхозоймнай hаалишад аймаг соогоо суутай болонхой,—гэжэ главна бухгалтер Лука Ильич Бутуханов хөөрэнэ. hаалишад Мария Тобшиноева, Полина Зайцева болон бусад жэл бүри 2500—3000 килограмм hү үнеэн бүриhөө абадаг. Механизаторнууднайшье нэрэтэй даа,— гэжэ тэрэ үргэлжэлүүлнэ.— Комбайнернууд Константин Бачаев, Сергей Шабаев нүхэдтэйгөө (бултадаа залуунууд юм) хамта намар бүхэндэ таряа хуряалга дээрэ түрүүлдэг.

Тараса... Шэнэ гэрнүүд, шэнэ үйлсэнүүд... Эдэ үдэрнүүдтэ колхозой барилгашад шэнэ клуб ашаглалгада үгэхэнь.

— Павел Балтахиновай наhа барааhаар 45 жэл болоhонтой дашарамдуулан митинг шэнэ клубтаа үнгэргэхэбди,—гэжэ колхозой парткомой секретарь Петр Францович Стемплевский дуулгаба.

Клубай тээ саанахана найман жэлэй hургуулиин байшан бодхоогдоно, хажуудань зэргэлээд—багшанарай ажаhууха гэрнүүд.

Нёдондо манай республика дотор үнгэргэгдэhэн драматургнуудай конкурсдо «Павел Балтахинов» гэжэ олон акттай пьесынгээ түлөө Боохоной хуушанай багша Лавр Иванович Никифоров «Ленинэй туг» окружной газетын журналист Анатолий Гаврилович Тириков хоёр нэгэдэхи шанда хүртөө бэлэй. Тус зүжэгые округой арадай театр Боохоной аймагай нютагуудаар амжалтатайгаар табяа hэн.

Театрайхид энэ зүжэгые Балтахиновай нэрэмжэтэ колхозой шэнэ клубта табихань.

Боохоной аймагай түб нютагта совет засагай түлөө алдарта тэмсэгшэдэ—Павел Балтахиновта гранит хүшөө бодхоогдонхой. Иишэ наhатайшуулайшье, залуушуулайшье ерэжэ ябахые жэлэй ямаршье үедэ хаража болохот.

Баатар хүбүүнэйнгээ нэрые нютагайхидынь нигэжэ хүндэлнэ. Нютагайхидынь—ганса боохонойхид бэшэ. Нютагнай —түрэл оромнай, арад зомнай.

Ю. БОЛДОНОВ.

Каслиин шэрэм шудхадаг мастернуудай бүтээhэн «Чапаев» гэжэ скульптура. ТАСС-ай фото.

ОЙН ОЁОРОЙ ОЛВО

Хойто-Байгалай аймагай эрхим ангуушад энэ жэлдэ ой тайгын оёорhоо олзо ехэтэй бусажа байнхай. Тэдэнэй тоодо республика соогоо hураг суутай, дүшэ тухай наhанай эвенк изагууртанай үг залгамжалhан ангууша Семен Дунханов гэгшэ нэн түрүүн оролсоно.

Энэ ангуушан арбатайдаа арадаа аматай буу үргэлжэ, хүбшэ тайгын хүндыгөөр хүдүүшэлжэ эхилhэн үльгэр түүхэтэй юм.

Семен Дунханов эдир наhанhаа гурбан жалгын алад саана нохойнгоо хусахые дуулаха hонор шэхэтэй, бүтүү бүглүү мүшэр намаатай арьягар хуша, жодоогой оройдо бэеэ хороод hууhан хэрмэнэй зэртэгэрхэн шэхэ обёорхо нюдэтэй hэн. Тиигээд тайгаяа табан хургандаал мэдэхэ тула, энэ жэлэй агнууриин хаhада олон тоото эрхим шанартай хэрмэ, булга олзолбо.

Хэрмэ, булганайнгаа арhа гүрэн түрэдөө тушаажа, гурба мянга гаран түхэригэй бэлэг хайрада гүрэнэй зүгhөө хүртөөд, агнууриая үргэлжэлэн, шоно арьяатаниие хюдажа байна.

А. ШАДАЕВ.

ЭДИР БОКСЁРНУУДАЙ МҮРЫСӨӨН

Хориин аймагай түб тосхондохи Соёлой байшан соо аймагай эдир боксёрнуудай тулалдаан хоёр үдэрэй туршада үргэлжэлбэ. hургуулинуудай түрүү hуури эзэлэлтын энэ мүрысөөндэ 215 хүн хабаадалсаа. Хэрбээ нёдондо боксёрнуудай мүрысөөн гурбан бүлэг болгогдон үнгэргэгдэhэн байгаа hаа, мүнөө жэлдэ хоёр бүлэгтэ үнгэргэгдөө. Иимэ олон хүниие хабаадуулhан мүрысөөн хэзээдэшье болоогүй байhан.

Хориин найман жэлэй hургуулиин директор Степанов тренертэй команда боксоор бэлэдхэл hайнтай байhанаа энэ мүрысөөн дээрэ харуулба. Тус hургуулиhаа 18 хүбүүд мүрысөөндэ хабаадалсаад, тэдэнэй 4 хүниинь чемпионой нэрэтэй болоhон байна. Тиигэжэ энэ hургуулиинхид 1-дэхи hуури эзэлээ. Хоёрдохи hуурида Үдын, гурбадахи hуурида Тээгдын дунда hургуулинуудай команда гараhан байха юм.

Мүрысөөндэ хабаадаhан эдир боксёрнууд техническэ шадабаритай добтолго, хамгаалалга хэхэдээ хэзээ хэзээнэйхиhээ бэрхэ болоhон байба. Үнинэй боксёрнууд Борис Хараев, Александр Ринчинов гэгшэд өөhэдынгөө дүй дүршэл эдир боксёрнуудта заажа үгэhэн байна.

Мүнөө аймагай мүрысөөндэ шалгарагшадhаа бүридэhэн суглуулагдамал команда бии болгогдоод, республикын түрүү hуури эзэлэлгэдэ хабаадалсахаар бэлэдхэжэ эхилээ.

Ц-Д. ДЫМБРЫЛОВ.

ТЕЛЕГРАФ ТЕЛЕФОН РАДИО — ЗАМБИ ТҮБИИН ЗҮГ ЗҮБХИС БҮХЭНhӨӨ

Совет морягууд туhалба

СТОКГОЛЬМ, февралиин 18. (ТАСС). Февралиин 17-ной hүни Гетеборгын райондо уhа руу шэнгэhэн «Элен Соу» гэжэ Швециин судныг командые «СРТ-8013» гэдэг совет загаhа агналгын траулер абараа. Шведскэ судныг капитан траулерай борт дээрэhээ Гетеборгтой радиогоор харилсаха зуураа, экипажай бүхы гэшүүд амиды, совет морягуудай туhаламжын ашаар мүнөө аюулгүй байдалда ороод байна гэжэ мэдээсээ гээд Швециин телеграфна агентство дамжуулба.

Делидэ митинг болоо

ДЕЛИ, февралиин 18. (ТАСС). «Америкын баша мэхэтэ политикые буруушаанабди. Хэмфриин ерэлэндэ дурагүй байнабди» гэhэн лозунгтой митинг Индиин компартиин комитедээр үсэгэлдэр Делидэ эмхидхэгдээ. Американска империалистнууд бэеэ даанги оронуудые өөрын хиналта доро оруулха, тиихэдээ экономическа туhаламжын оно мүр али болохоор хэрэглэхые оролдодог байна гэжэ Индиин компартиин Национальна соведэй гэшүүн Бхупеш Гупта митинг дээрэ мэдүүлбэ. Тэдэнэр экономическа туhаламжын харюуда политическэ буулта хэхэ эрилтэ табидаг байна. Тиимэл ушарhаа США-гай вице-президент Хэмфриин Делидэ ерэлгые эрид буруушаанабди гэжэ онсолон тэмдэглээ.

КПИ-гэй Национальна соведэй гэшүүд Хирен Мукерджи, И. Д. Шарма болон бусад митинг дээрэ үгэ хэлэхэ зуураа, сүлөөдэ дуратай вьетнам арадта эсэргүү американска империализмын жэгшүүритэ муухай ябуулгые буруушаагаа. ДРВ-гэй амгалан городууд болон тосхонуудые американска авиациин зэрлиг бүдүүлигээр бомбодожо байhые болюулгаха, 1954 оной Женевскэ хэлсээнүүдые наринаар сахиха эрилтэ табиба.

Индиин парламентын арадай палатада

ДЕЛИ, февралиин 18. (ТАСС). Ташкентдэхи уулзалгын үрэ дүн тухай асуудалаар Индиин гадаадын хэрэгүүдэй министр Сваран Сингх гэгшын мэдүүлгые Индиин парламентын арадай палата үсэгэлдэр зүбшэн хэлсэжэ үргэлжэлөө. Инди Пакистан хоёрой хоорондо эблэрэлгэ, хани барисаа хангаhан документ болохо Ташкентын Декларациие Индиин Национальна конгресс гэжэ партиhаа түлөөлэгдэhэн депутадууд, коммунистнууд, Свантантра гэжэ партиин түлөөлэгшэд үндэрөөр сэгнэнэ.

Танзанидахи кооперативна хүдэлөөн

ДАР-эс-САЛАМ, февралиин 18. (ТАСС). Танзаниин правительство экономикоёо, бүхы нациия бэхижүүлхын тула орон доторхи кооперативна хүдэлөөе үргэдхэлгэдэ туhа хүргэжэ үргэлжэлхэ байха гэжэ вице-президент Рашиди Кавава мэдүүлбэ. Танзаниин хүдөө ажахын 46 кооперативай хүтэлбэрилэгшэдэй 2 неделиин семинарые Дар-эс-Саламда нээхэдээ тиигэжэ хэлээ.

— Кооперативна хүдэлөөн орон доторнай шиидхэхы үүргэ дүүргэнэ, мүнөө горитой амжалта түйтаад байна. Танзаниин кооперативууд гадаадын худалдаа наймаанда эдэбхитэйгээр хабаадана. Энэнэй эрьесэ 25 миллион фунт стерлингын хэмжээтэй болонхой гэжэ Кавава хэлэбэ.

Нигериин правительствын буруушаал

ЛАГОС. (ТАСС). Урда Родезиин хархис правительствын информационно центр США-да нээгдэхэнь гэhэн мэдээсэл Африкада ехэ буруушаал үүсхээ.

Африкын эгээн ехэ орон болохо Нигериин правительство США-гай правительствада эльгээгдэхэ буруушаалай ното тунхаглаа.

ОАГ-ай тусхай конференци дахинаа зарлагдахань

ВАШИНГТОН, февралиин 18. (ТАСС). Американска гүрэнүүдэй эмхиин тусхай конференциие Доминиканска Республикадахи байдал зүбшэн хэлсэхын тула дахинаа яаралтайгаар зарлаха эрилтэ Уругвайн түлөөлэгшэ хэбэ. Энэ конференци Вашингтондо зарлагдахань гэжэ ОАГ-ай соведэй түлөөлэгшэ мэдүүлээ.

Дипломатическа мэдээнүүдые үндэhэ болгон, Ассошиэйтед Пресс агентство иигэжэ мэдээсэбэ: Доминиканска армиин ба Санто-Домингодо байдаг Америкын оронуудай хамтын зэбсэгтэ хүсэнүүдэй хоорондо ехэ тулалдаануудай болохоhоо Уругвайн правительство түбэгшөөгөөд, иимэ алхам хээ юм ха. Баруунай үзэлтэй доминиканска сэрэгэй удамаршадай энэ оронhоо гаража ошохо дурагүй байhан дээрэhээ тиимэ тулалдаан болохо магад байна.

Хамтын программаар ябуулга хэхэ шухала

Францийн Компартиин политбюрогой мэдүүлгэ

ПАРИЖ, февралиин 18. (ТАСС). Францийн Коммунис партиин политбюро орон доторхи зүүнэй талын хүсэ элсүүлэн нэгэдүүлхэ шухала тухай мэдүүлгэ тунхаглаа.

Партиин генеральна секретарь В. Роше хамтын программа зүбшэн хэлсэхые дурадхажа, Францийн зүүнэй үзэл бодолтой партинууд, эмхинүүд, демократическа бүлэглэлнүүдтэ хандаhан байна гээд ФКП-гэй политбюро hануулна. Олохон организацинууд, бүлэглэлнүүд энэ дурадхалда гол түлэб зүбшөөрhэн харюу үгөө гэжэ политбюро хананганаар тэмдэглэнэ. Тиигэбэшье, социалис парти, радикалнуудай парти, демократическа ба социалис зүүнэй талын федераци энэ дурадхалые буруушаагаагүй hаа, тус асуудалаар hанал бодолоо бүляалдалгые хожомшог үнгэргэбэл дээрэ ха гээд гоолоно гэжэ мэдүүлгэ дотор хэлэгдэнэ. Энэнэй иимэ хараа бодол барimтал hандань ФКП-гэй политбюро шакална. Юундэб гэхэдэ, компартиин, демократическа, социалис зүүнэй талынхидай федерацида оролог партинуудай хоорондын үгээ ойлгоолсоноhоо хамтын программын гүйсэдхэл гол түлэб дулдыдаха бшуу.

Шахтёрнуудай эрилтэ

ЛОНДОН, февралиин 18. (ТАСС). Англиин, Шотландиин, Уэльсын хэдэ мянган шахтёрнууд 150 шахта хааха гэhэн правительствын шиидхэбэриие буруушаажа, үсэгэлдэр Лондондо демонстраци хээ. Англиин шахтёрнуудай түлөөлэгшэд хотын түб дундуур ябажа, парламентын байшан хүрэтэр ошобо. Общинануудай палата соо асуудалнуудта харюу үгэдэг заншалтай часай үеэр юрэ бусын хүлгөөтэй байгаа. Зарим депутадууд тэндэhээ гаража, өөhэдынгөө hунгуулиин округуудай түлөөлэгшэдтэй—хэдэн хэдэн шахтёрнуудтай уулзаа. Шахтёрнуудай делегадууд парламентын депутадуудта өөhэдынгөө эрилтые найруулан элидхээд, орон доторхи нүүрhэнэй промышленностиин хүдэлмэрилэгшэдэй байдал hайжаруулха хэмжээ дары абхуулхыень гуйба. Хэдэн зуун хүнүүд эдэ уулзалгануудайнгаа үрые хүлеэжэ, парламентын байшангай дэргэдэ зогсоо.

Энергетикын министр Фредерик Ли гэгшэтэй уулзалга Англиин шахтёрнуудай делегадуудай үрмые хухалаа гэжэ горнягуудай профсоюзай хүтэлбэрилэгшэдэй нэгэн мэдүүлбэ. Правительствамнай нүүрhэнэй промышленностьда анхарал ехээр хандуулха байха гэжэ делегадуудта найдуулбашье, саашадаа шахтануудай хаагдаха байhые нюугаагүй.

США-гай демокрадууд hанаата болонги

НЬЮ-ЙОРК, февралиин 18. (ТАСС). Вьетнам тушаа США-гай правительствын баримталан бэелүүлжэ байгаа политикые американска олониитын улам ехээр буруушаадаг болоjo байhан ябадал, энэ жэлдэ конгрессэй hунгалтын болохоёо байhантай дашарамдуулан, демократическа партиин политическэ ажал ябуулагшадай дунда ехэ сошордол үүсхээ. «Нью-Йорк таймс» газетэ президентдэ дүтын бүлэгүүдэй хэлэhые дурдан, иигэжэ мэдээсэбэ: демокрадууд түлөөлэгшэдэй палатадахи табяад hууриая алдажа болохо байhандаа ехээр hанаата болоно. Вьетнамдахи дайн байлдаан тушаа улад зоной улам ехээр hанаагаа зободог болоjo байhан мүнөө үедэ иимэ ехэ хохидолой тохёолдохонь зайлашагүй гэжэ тус газетэ бэшэнэ. Зүүн-Урда Азида Вашингтоной баримталдаг гадаадын политическэ хараа бодол тушаа дураа гутаха ябадал демократическа парти доторшье ехэ болоjo байнхай.

Бельгиин правительство байгуулагдаадүй

БРЮССЕЛЬ, февралиин 18. (ТАСС). Бельгиин шэнэ правительство эмхидхэн байгуулхыень энэнэй урда тээхи правительствада социальна политикын хэрэгүүдые даадаг министр байhан, социально-христианска партиин гэшүүн Поль Сегерс гэгшэдэ үсэгэлдэр даалгагдаа.

Холимог кабинет эмхидхэхэ гэhэн hэдэлгэнүүдни буруу hүрөө гэжэ социалист Ван Аккер гэгшын мэдэрhэнэй hүүлээр иимэ шиидхэбэри абтаhан байна.

Хуушанайнь түсэбүүд

ВАШИНГТОН, февралиин 18. (ТАСС). НАТО-гой сэрэгэй министрнүүдэй тусхай комитедэй «ядерна түсэблэлгын хүдэлмэришэ бүлэг» гэдэгэй хоёр үдэрэй сесси эндэ үсэгэлдэр эхилээ. Энээндэ США-гай, Англиин, ФРГ-гэй, Италиин, Турциин сэрэгэй министрнүүд, НАТО-гой генеральна секретарь Брозио гэгшэ хабаадана. Хэблэлдэ тунхаглагдаhан мэдээсэлнүүдhээ харахада, хүдэлмэришэ бүлэгэй зүблөөн Атлантическа бүлэглэлэй ядерна түсэблэлгэдэ ФРГ-гэй, НАТО-до хабаатай бусад оронуудай хабаадалгые үргэдхэхэ асуудал зүбшэн хэлсэнэ.

БҮРГЭД ХАРСАГА ХОЁРОЙ ТУЛАЛДААН

(*Үнэн болоhон ушар*)

Нэгэтэ намарай дулаахан үдэр Атарай нюрганай бооридо хонидоо бэлшээжэ ябатарни, томо гэгшын бүргэд хүн сагаан хурьгыем hабардажа абаад нисдэшэбэл даа. Тиихэдэнь барижа ябаhан бургааhаяа ёдогошуулан hүүхирhээр, хаахирhаар лэ гээгдэшоод, хороо бусалан хойноhоонь хаража байнаб. Тэрэ бүргэд хурьгыем үргөөд, Атарай нюрганай арын ой модон тээшэ шэглэн нисдэжэ ябатарынь, харсага тэрээндэ добтолжо, абажа ябаhан олзыень алдуулаад, газарта унаhан хурьган дээрэ габшагай түргэн буушаба. Бүргэд баhал хойноhоонь нисдэн буухадань, харсага хажуушаа халба hүрэн дэгдэжэ, дээрэ гараад, hомон шэнгеэр шуумайжа, hөөргоо бууhан аад, тэндэhээ алинииньшье дахин дээшээ гарабагүй. Гайхаhандаа юун болоhыень үзэхэеэ тэрэ газартань яаран ошоходом, hээ дээрэ бүргэд харсага хоёр бүхөөр тэбэрилдэн үхэшоод хэбтээ hэн. Тэдэ хоёр яагаад үхэбэб гэхэдэ, харсагын добтолон буухадань, бэедээ найданги бүргэдэй hабараа тодон өөдөө хаража хэбтээд үгтабашье hаань, дээрэhээ эршэтэй түргэн бууhан харсага бүргэдэй үбсүүень сүмэ ёборжорхёо байна. Тиихэдэ бүргэд баhал минин хэбтэжэ үгөөгүй. Өөрынгөө ээлжээндэ харсагын хоёр hуга руунь hабараараа багса бажуужархёо хаям.

Тиигэжэ мяхаша эдэ шубууд олзоёо бүляалдажа байhаар хоюулан хосорhониинь тэрэ hэн.

С. ДЫРХЕЕВ,
Б-М. ДЫШИНОВ.

ГИМАЛАЙ УУЛЫН НЮУСА БАЯЛИГ

Дэлхэй дээрэхи эгээн үндэр Гималай уула далайн оёорой өөдөө үргэгдэхэдэ бии болоо юм. Тухайлхада, 60 миллион жэлэй урда тээ тиимэ юумэ болоhон байгаа. Үшөө 6—7 миллион жэл соо мүнөөнэйнгөө үндэртэ хүрэhэн байна.

Делиин университедэй эмхидхэhэн эрдэмтэдэй семинарта хабаадагшадай олонхид иимэ hанамжа баримтална.

Гималай уулын ехэнхи хубиин үшөө шэнжэлэгдээгүй байбашье hаань, тэндэ айхабтар ехэ ашагта малтамал бии гэжэ энэдхэг олохон эрдэмтэд тоолоно. Гэбэшье мүнөө үедэ Гималай уулын Баруун Пенджабай, Ассамай районуудта нефтиин балай ехэ бэшэ хэбтэшэ олдонхой. hүүлэй үедэ шэнжэлгэ хэгдэжэ, Кулу болон Гархвал гэдэг районуудта уран минералтай ехэхэн талмайн бии байhые элирүүлээ.

Гималайн уулаhаа эхи абадаг олон голнууд, тэрэ тоодо Инд, Сатледж, Бхагиратхи, Алакнанда, мүн тэрэшэлэн Ганг болон Брахмапутра гэдэг мүрэнүүдэй hалаанууд уулын бии болохоhоо урда тээ урдаhаар байhан гэжэ Индиин олохон эрдэмтэд тоолоно.

Индиин бусад районуудтай жэшэбэл, Гималай уула ургамалай болон амитадай аймагаар hураггүй баян гэжэ семинар дээрэ үгэ хэлэгшэд тэмдэглээ.

В. ОСИПОВ,
ТАСС-ай корр.

Дели.

Энээниие дуулаа hэн гүт?

ШЭНЭ АРАД

1962 ондо Андаманска олтирогуудай нэгэн дээрэхи буртаг ой тайгын гүн дунда наукада мүнөө хүрэтэр мэдэгдээгүй хүнүүд байрлажа байhанаа олдоhон байна. Тэндэ 200-hаа дээшэ бэшэ хүн байhан. Тэдэ зон hүнэн барагдахадаа тулажа байгаа гэжэ Энэдхэгэй антропологическа экспедици мэдээсэнэ.

Онга гэжэ нэрлэгдэдэг тэрэ яhатанда экспедициин гэшүүд удаан саг соо дүтэлжэ шадаагүй байhан байна. Айжа, үргэжэ сошожо байhан онга зон экспедициинхинэй тэдэнэртэ ямаршье муу юумэ хэхэгүй байhанииень мэдэхэдээ дүтэ табиhан байгаа. Тиигэжэ эрдэмтэд тэдэнэй ажабайдалтай танилсаhан байха юм.

Онга зон мүнөө үеын болбосорол тухай юушье мэдээгүй байгаа. Тэдэ хүнүүд оршон тойронhоо таhарhаар хэдэн зуун жэл болоhон гэхэ. Тиихэ үедэ тэрээн руу Бирмын контрабандистнар ябадаг байhанаа хүлөө тагашаhан байна. Тэрэ яhатан юрэ бусын, боро байдалтай. Ан гүрөөл агнажа, жэмэс түүжэ амндардаг.

Онга зон эдеэгээ дабhалдаггүй, тэрэниие хоротой, амтагүй юумэн гэжэ тоолодог гэхэ.

Тэдэ зон саг үргэлжэ hуудаг байра hууригүй, ой тайга соогуур газарhаа нүгөө тээ гээд ябадаг байна. ... хэдээ хии бараа... бэеэ халхалха саг... рын шабар урса... даг. Тэндээ ехэ ... байнгүй, ан олонто... зар бэдэрээд ондоо ... шэ ябашадаг байна.

Баридаг зэр ... гынь гансахан ... hурша юм. Тэрэ... загаhашалхадаашье ... рэглэдэг. Эхэнэр... дынь агнуурида га... садаг байна. Онга ... бэедээ элдэб зура... жэ будадаг. Ш... hаа ехээр будаха ... оролдодог байха ... Тиигэжэ будахада ... шэн халдахагүй ... шүтэдэг байна.

(Календарьhаа аб...

ХЯАГТЫН МЕТЕОСТАНЦИ

Мүнөөдэр газаамнай хэды градус хүйтэн хаб, саhан ороогүй бэзэ гээд үглөөгүүр хара нюдээ хаха татаhаар үбэлэй хүйтэнэй үедэ hонирходог байнабди. Энэ асуудалда гансахан метеостанци бидэндэ харюу үгэнэ. Тэрэ хадаа уларилые шэнжэлдэг ха юм. Тиимэ станцинууд республика соомнай олон бии. Тэдэ станцинууд уларил тухай гурбан час болоод лэ түхэреэн суудхэ соо 8 дахин Улаан-Үдын гидрометобсерваторидо телеграфаар мэдээ хүргэжэ байдаг. Телеграмма агаарта ямар массын ябажа байhан тухай, дулаан хүйтэнэй хэмжээ, агаарай шиигтэй байлга, мүн агаарай давлени болон бусад тухай мэдээсэнэ. Суглуулагдаhан тэдэ мэдээнүүдынь ямар уларилай болохые хэдэн хоног урда мэдэхэ арга олгоно.

Хяагтын метеостанци уларил шэнжэлэлгын бусад пунктнуудтай адли өөрынгөө уялгые наринаар дүүргэдэг байха юм. Тус метеостанциин багахан коллектив эмхидхэгдэhэнhээ хойшо 90 жэл болоhонойнгоо ойе энэ жэлдэ тэмдэглэхэнь.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Метеостанциин эрхим хүдэлмэрилэгшэдэй нэгэн Нина Дмитриевна Коротаева. Нүхэр Коротаева энэ станцида хорёод жэл соо хүдэлжэ байна.

Ю. МАЗУРИН,
фотонь авторай.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Мүнөөдэрэй номерто:

Нэгэдэхи хуудаhанда: «Амаржа шадагты!» гэhэн түрүү бэшэг. «КПСС-эй XXIII съездые угтуулан» гэhэн рубрика доро материалнууд. «Хабарай тарилгын урда тээ агрономуудай хөөрэлдөөн» гэhэн рубрика доро Борьёогой совхозой И. Зайцев, Ю. Белых гэгшэдэй корреспонденци. ТАСС-ай материал.

Хоёрдохи хуудаhанда: «Москвагайхид болон ленинградайхидай үүсхэлээр» гэhэн рубрика доро П. Бурлов, И. Мильгунов гэгшэдэй корреспонденци. А. Коротаевагай «Сибиряк» колхозhоо эльгээhэн «Намhаал саагуур» гэhэн материал. В. Николаевай «hайн гээшэл даа» гэhэн корреспонденци. Буддын шажан тухай Б. Шатоновой статья. (Түгэсхэлынь гурбадахи хуудаhанда).

Гурбадахи хуудаhанда: С. Санновскаягай рецензи. Хилын саанаhаа мэдээсэл.

Дүрбэдэхи хуудаhанда: нютагай hонин.

Сагай шарил

Улаан-Үдын авиаметстанциин мэдээсэhэнэй ёhоор мүнөөдэр республика доторнай бага зэргэ үүлэтэй байха, саhан орохогүй, гансал Байгал шадар багаханаар будараад абаха. hалхин зүг бүхэнhөө үлеэхэ. 20—25 градус хүйтэн болохо. Улаан-Үдэдэ hүниндөө 32—34, үдэртөө 22—24 градус хүйтэн байхаар хүлеэгдэнэ.

Редакторай орлогшо
Ц. Ц. ЦИБУДЕЕВ.

Н03162. Зак. № 1